

DOŽIVLJAJ I STAVOVI NASTAVNIKA MEDICINSKE ŠKOLE U RIJECI PREMA NASTAVI NA DALJINU

Kovačević, Sinttia

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Health Studies / Sveučilište u Rijeci, Fakultet zdravstvenih studija u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:184:978206>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Health Studies - FHSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZDRAVSTVENIH STUDIJA
SESTRINSTVO – PROMICANJE I ZAŠTITA MENTALNOG ZDRAVLJA

Sinttia Kovačević

**Doživljaj i stavovi nastavnika Medicinske škole u Rijeci
prema nastavi na daljinu**

Diplomski rad

Rijeka, srpanj 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZDRAVSTVENIH STUDIJA
SESTRINSTVO – PROMICANJE I ZAŠTITA MENTALNOG ZDRAVLJA

Sinttia Kovačević

**Doživljaj i stavovi nastavnika Medicinske škole u Rijeci
prema nastavi na daljinu**

Diplomski rad

Rijeka, srpanj 2021.

Mentor rada: Saša Uljančić, prof. reh., mag. med. techn.

Komentor: doc.dr.sc. Gordana Pelčić, dr. med.

Diplomski rad obranjen je dana _____ u _____ ,
pred povjerenstvom u sastavu:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Rad se sastoji od 58 stranica, 9 tablica, 6 grafova i 31 literaturnog navoda.

ZAHVALA

Zahvaljujem mentorici Saši Uljančić, prof.reh., mag.med.techn. na pomoći i podršci tijekom pisanja ovog rada.

Zahvaljujem svojoj obitelji, prijateljima i kolegama na podršci i pomoći.

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	STRES.....	3
2.1.	Teorije stresa	5
2.2.	Stavovi	6
2.3.	Zadovoljstvo poslom (kod nastavnika).....	7
2.4.	Koncept profesionalnog sagorijevanja	9
2.5.	Čimbenici koji utječu na profesionalno sagorijevanje nastavnika	10
2.6.	Nastava na daljinu (online).....	12
3.	CILJ ISTRAŽIVANJA.....	14
4.	METODE I ISPITANICI.....	15
4.1.	POSTUPAK.....	15
4.2.	INSTRUMENTI	15
4.2.1.	Sociodemografski upitnik	15
4.2.2.	Upitnik o provedenoj nastavi na daljinu.....	15
4.2.3.	Skala sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike.....	16
4.2.4.	Skala profesionalnog sagorijevanja	16
4.3.	ETIČKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA	17
4.4.	STATISTIČKA OBRADA.....	17
5.	REZULTATI.....	18
5.1.	DEMOGRAFSKI PODACI	18
5.1.1.	Raspodjela ispitanika s obzirom na spol	18
5.1.2.	Raspodjela ispitanika s obzirom na dob	19
5.1.3.	Raspodjela ispitanika s obzirom na radno iskustvo u školi	20
5.1.4.	Raspodjela ispitanika s obzirom na nastavni predmet koji predaju.....	21
5.1.5.	Raspodjela ispitanika s obzirom na stupanj obrazovanja	22
5.1.6.	Raspodjela ispitanika prema zadovoljstvu poslom koji obavljaju	23
5.2.	STAVOVI/ZADOVOLJSTVO NASTAVOM NA DALJINU.....	24
5.3.	SKALA SAGORIJEVANJA NA POSLU ZA UČITELJE I NASTAVNIKE.....	25
5.4.	OPĆA SKALA PROFESIONALNOG SAGORIJEVANJA.....	26
5.5.	RAZLIKE U PROFESIONALNOM SAGORIJEVANJU I STAVOVIMA O NASTAVI NA DALJINU S OBZIROM NA SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE	27
5.5.1.	Razlike u profesionalnom sagorijevanju registriranom na Skali sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike s obzirom na sociodemografska obilježja	27
5.5.2.	Razlike u profesionalnom sagorijevanju na Općoj skali sagorijevanja na poslu s obzirom na sociodemografska obilježja.....	29
5.5.3.	Razlike u ukupnom rezultatu zadovoljstva nastavom na daljinu s obzirom na sociodemografska obilježja	30

5.6. POVEZANOST STAVOVA O NASTAVI NA DALJINU I PROFESIONALNOG SAGORIJEVANJA NASTAVNIKA.....	32
5.6.1. Povezanost ukupnog rezultata i pripadajućih subskala Skale sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike s rezultatima upitnika zadovoljstva nastavom na daljinu.....	32
5.6.2. Povezanost ukupnog rezultata i pripadajućih subskala Opće skale sagorijevanja B s rezultatima upitnika zadovoljstva nastavom na daljinu.....	34
6. RASPRAVA.....	36
7. ZAKLJUČAK.....	41
8. LITERATURA.....	42
9. PRILOZI.....	45
9.1. ANKETA.....	45
9.2. ŽIVOTOPIS.....	51

SAŽETAK

U svakom čovjeku se „dogada“ složeni psihološki proces - doživljaj koji se temelji na opažanju, prosudbi i emocijama pa se može reći da je doživljaj subjektivni izraz definiran osjetilima. Ako se ova definicija primjeni na nastavnike Medicinske škole u Rijeci, vidljivo je da su njihovi doživljaji bili drugačiji u vrijeme pandemije COVIDA 19 nego prije u „normalnim vremenima.“ Ništa neobično, jer pandemija je prvotno izazvala šok i nevjericu svojom pojavnosti, a zatim je uslijedio stres u fazi prilagodbe, jer se nastava morala odvijati na najboljoj mogućoj razini sukladno pandemijskim uvjetima. Upravo u toj fazi prilagodbe na „novo normalno“ mijenjali su se doživljaji nastavnika prema vrsti i razini stresa kao i stavovi o nastavi na daljinu (online). Nekim nastavnicima je „online“ nastava iznjedrila probleme kao što je organizacija vremena za učinkovito provođenje nastavnog sata, uvid u vlastite tehnološke sposobnost ili pak vrednovanje učenika.

Iako je nastava na daljinu izazvala različite doživljaje i stavove kod nastavnika Medicinske škole u Rijeci, ovaj rad je pokazao da su bili u umjerenom razini odnosno da je izazov u još stresnijim uvjetima rada dobro savladan.

Ključne riječi: doživljaj, stav, stres, nastava na daljinu („online“ nastava)

SUMMARY

„Teachers' experience and attitudes toward online teaching at the Medical high school in Rijeka“

A complex psychological process takes place in every human being - an experience based on perception, judgment and emotions, so it can be said that experience is a subjective expression defined by the senses. If this definition is applied to teachers at the Medical School in Rijeka, it is clear that their experiences were different at the time of the COVIDA 19 pandemic than before in “normal times.” Nothing unusual, because the pandemic initially caused shock and disbelief in its occurrence followed by stress in the adjustment phase, as classes had to take place at the best possible level according to pandemic conditions. It was in this phase of adaptation to the "new normal" that teachers' perceptions of the type and level of stress as well as attitudes about distance learning (online) changed.

For some teachers, online teaching has given rise to problems such as the organization of time for effective teaching, insight into one's own technological ability or the evaluation of students. Although distance learning provoked different experiences and attitudes among the teachers of the Medical School in Rijeka, this paper showed that they were at a moderate level and that the challenge in even more stressful working conditions was well overcome.

Key words: experience, attitude, stress, distance learning ("online" teaching)

1. UVOD

U čovjekovoj prirodi je težiti uravnoteženom načinu života. Nije nimalo jednostavno postići i održavati određenu kvalitetu života, jer stresori su svuda oko čovjeka, izazivaju stresne situacije iz kojih čovjek izlazi kao pobjednik ili kao gubitnik. Ako osoba ima sposobnosti prilagođavanja raznim izazovima po onoj narodnoj „što te ne ubije, ojača te,“ shvatit će svoj potencijal i uz pomoć prijašnjih iskustava naučiti prepoznati stres i kako ga se riješiti. U protivnom, kada stres ovlada čovjekom dolazi do psihofizičkih poremećaja, do gubitka kvalitete života.

Stres je posvuda. Bilo da je u obiteljskom ili profesionalnom životu važno je naglasiti da nije došao preko noći već ima dublje korijene. Stres u obitelji može biti izazvan financijskom situacijom, bolesti, ovisnosti ili bilo kojim drugim čimbenikom koji odstupa od uobičajenog svakodnevnog događaja. S druge strane, fenomen izgaranja na poslu je poznat kao „burnout sindrom“ koji se definira kao uzročno posljedična veza između profesionalnih težnji i mogućnosti njihova ostvarenja. Međutim, stres ne mora uvijek biti negativan, jer stresna situacija iz koje čovjek izađe kao pobjednik „otvori“ čovjeku oči za buduće slične situacije. Jedna takva situacija je počela prije godinu i pol kada je svijet poharao virus pandemijskih razmjera COVID 19. U šoku i nevjerici svijet je u kratkom vremenu osjetio bespomoćnost u svim segmentima života. Nitko nije bio pošteđen bolesti i u najgorim slučajevima smrti pa se postavljalo pitanje kako dalje? Ali moralo se nastaviti živjeti najbolje što se moglo s obzirom na okolnosti pa se izrodila ideja o radu na daljinu (online).

U početku se ta ideja činila nemogućom, ali ubrzo se uvidjelo da je jedino tako moguće „držati glavu iznad vode“ odnosno spriječiti prenošenje virusa. Tako je nastava na daljinu (online) zaživjela među prvim pokušajima „novog normalnog“ rada i života. Rad s učenicima u takvim uvjetima je predstavio novi životni izazov nastavnicima i učenicima u kojem prilagodba nije bila jednostavna, a ishodi poučavanja itekako upitni. Međutim, nastava na daljinu se ipak održavala, a procjena ishoda i zadovoljstva s takvom vrstom nastave je individualna svakom nastavniku koji se morao prilagoditi novonastalim uvjetima. Na tom tragu, ovaj rad će objasniti pojavu i vrste „uobičajenog, svakodnevnog“ stresa, prikazati će kako je viša razina stresa uzrokovana uvođenjem nastave na daljinu utjecala na nastavnike Medicinske škole u Rijeci.

Također će prikazati stavove nastavnika prema takvom načinu nastave te objasniti profesionalno sagorijevanje koje je još više došlo do izražaja, jer je potaknuto pandemijom u kojoj su se gubili ljudski životi.

2. STRES

Stres se definira kao stanje pojedinca koje izaziva poremećaj njegova integriteta (1). Pojam stresa se prvi put javlja u srednjem vijeku u Engleskoj kada se opisivao kao nevolja, osobna muka, tuga ili patnja. Tijekom 19. stoljeća stres se smatrao odstupanje od homeostaze uzrokovano hladnoćom, hipoglikemijom i hipoksijom. Napretkom medicine pojavili su se znanstvenici koji su proučavali stres i njegovo djelovanje na ljudski život. Jedan od takvih znanstvenika bio je Hans Selye, kanadski endokrinolog mađarskih korijena, pionir u istraživanju uzroka i posljedica stresa u 20. stoljeću koji je definirao stres kao tjelesni obrambeni mehanizam protiv stresora, a postavio je i vlastitu „teoriju stresa“ (2) (3).

Njegova teorija stresa bazira se na tzv. reakcijskom modelu u kojem fiziološki mehanizam kod osobe izaziva obrambenu reakciju (tzv. eustres). Podražaj koji uzrokuje stres odnosno uzrok stresa naziva se stresor, a on može biti tjelesni, psihološki i socijalni. Fizički stresori su elementarne i prirodne katastrofe, ekstremne hladnoće ili vrućine i buka. Psihološki stresori su narušeni međuljudski odnosi, frustracija i neuspjesi na poslu dok su socijalni stresori ekonomske prirode i promjene u društvu (npr. rat) (1) (4) (5).

Stres također može biti kategoriziran kao akutni i kronični. Akutni stres brzo nastaje i brzo nestaje, a na osobu može utjecati u različitim vremenskim intervalima (od nekoliko minuta do nekoliko tjedana). Za razliku od akutnog stresa, kronični stres se javlja kao posljedica nemogućnosti oporavka između više epizoda akutnih stresova (2).

Stres ima dvije dimenzije – jačina (intenzitet) i vremenski interval u kojem djeluje stresor. Jak intenzitet i kratko trajanje imaju osobna i socijalna traumatska iskustva.

Jak intenzitet i duže trajanje imaju kronični osobni stresovi (kronična bolest člana obitelji). Slab intenzitet i kraće trajanje djelovanja stresora prisutno je kod svakodnevnih životnih situacija (npr. kašnjenje na posao) (3).

Podjela stresnih situacija prikazana je u tablici 1.

Tablica 1. Stresne situacije (3)

Vrsta stresne situacije	Opis
Životne promjene i događaji koji prekidaju svakodnevni kontinuitet i izazivaju promjenu i prilagodbe	stresnost događaja proporcionalna je potrebi za promjenom, neovisno o tome da li stres ima pozitivan ili negativan „predznak“
Situacije koje dovode do kroničkog stresa	socioekonomske poteškoće i promjene na osobnom i/ili privatnom planu koje su dugotrajne ili se učestalo pojavljuju u kraćem vremenskom intervalu
Svakodnevni stres nastao uslijed djelovanja stresora neugodna karaktera	(ubrzani način života, kratkotrajni i manje značajni sukobi u interpersonalnim relacijama, buka) – može biti uzrokovan promjenama zbog izazvanih događaja s kojima se suočava pojedinac
Krizna stanja, osobna i socijalna traumatska iskustva	(ratna trauma, prometne nezgode, prirodne katastrofe, seksualno nasilje i silovanja) – mogu izazvati narušavanje psihofizičkog integriteta osobe, a svaki od stresora ima specifične reakcije koje proizlaze iz odgovarajućih specifičnih karakteristika stresora

Izvor: Kalauz, S. (2015.): Organizacija i upravljanje u području zdravstvene njege. Medicinska naklada, Zagreb

2.1. Teorije stresa

Imajući na umu da je stres svakodnevna pojava u recipročnom odnosu sa čovjekom i njegovom okolinom, razni teoretičari su objašnjavali pojavnost stresa na razne načine. Među mnogim teorijama izdvajaju se četiri teorije stresa: Teorija stresa Hansa Selyea, Lazarusova teorija stresa, Teorija životnih promjena i Psihosomatska teorija stresa.

Hans Selye je opisao način nastajanja i karakteristike stresa po Cannonovom modelu psihofizičkog reagiranja pojedinca na stres, a stres je opisao kao nespecifičan odgovor na stresore (3).

Naime, Walter B. Cannon, američki fiziolog je početkom 20. stoljeća prvi uveo pojmove „homeostaze“ i „borba ili bijeg“ kojima je objašnjavao promjene u ljudskom tijelu uslijed stresa. Prema njegovoj teoriji adrenalin utječe na tjelesne organe izbacujući tijelo iz homeostaze odnosno ravnoteže u slučaju stresa kao i da nadbubrežna žlijezda igra glavnu ulogu u obrani tijela te ga ponovno vraća u homeostazu. Proučavajući rad W.B. Cannona, H. Selye se nadovezao svojim razumijevanjem tijela, stresora i stresnih situacija pa je opisao stres kroz opći adaptacijski sindrom koji ima tri faze:

- a) **uzbuna** (aktivacija adrenergičkih obrambenih mehanizama)
- b) **odupiranje** (aktivacija parasimpatikusa – psihički i fizički odgovor na suočavanje sa stresom)
- c) **iscrpljenje** (gubitak snage, nemogućnost zaštite i pojava psihosomatskih poremećaja) (6)

U svojoj teoriji Selye pojašnjava da tijekom svih faza općeg adaptacijskog sindroma osoba može doživjeti psihosomatske smetnje odnosno reakcije psihopatološkog karaktera što je odraz maladaptacije na stres. Došao je do zaključka da kroničan stres može dovesti do hormonalnih i imunoloških promjena pri čemu se mogu razviti različiti psihosomatski poremećaji od kojih se najviše ističu infarkt miokarda, arterijska hipertenzija, neurodermatitis, sklonost infekcijama, dijabetes, maligne bolesti, gastritis (4) (6). Drugim riječima kada se stvori prijetnja organizmu aktivira se hipotalamus koji stimulira hipofizu čiji je zadatak staviti u funkciju nadbubrežnu žlijezdu, a ona mora aktivirati adrenalin koji osobi „određuje“ borbu ili bijeg. Kada prijetnja prestane, dolazi do parasimpatičke situacije odnosno do ravnoteže svih funkcija i tako se organizam vraća u normalu.

Drugi poznati teoretičar stresa je **Richard S. Lazarus** koji je smatrao da je stres rezultat svjesne procjene pojedinca i njegove okoline odnosno da se stres dogodi čovjeku koji ne može udovoljiti svojim zahtjevima, a manifestira se na njegov psihofizički status. Stresor može biti događaj nad kojim osoba nema kontrolu pa je time poremećen njegov svakodnevni ritam, a može biti i težnja prema nečemu materijalnom koje je u tom trenutku nedostižno. Kako god, stvorena neravnoteža između čimbenika u okolini i vlastite procjene izaziva stres, a posljedice su fizičke, psihičke i socijalne prirode koje mijenjaju kvalitetu čovjekova života.

Treća teorija stresa je **Teorija životnih promjena** koju su utemeljili Dohrenwend i Dohrenwend 1970. godine, a objašnjava stres kao odgovor na događaje u čovjekovoj okolini na koje čovjek ne može utjecati. Čovjeku je uvijek potrebna prilagodba, jer ako se ne uspije prilagoditi prijetoj bolesti. Činjenica je da je čovjek jedino živo biće koje sebi prilagođava okolinu u kojoj habitira, da su čovjek i okolina u recipročnoj vezi, da su stresori svuda oko čovjeka, ali bitna je prilagodba tim stresorima odnosno način na koji se čovjek nosi s njima.

Sličnu teoriju stresa objavio je i Alexander 1950. godine pod imenom **Psihosomatska teorija stresa** koja objašnjava da psihičke promjene stanja nastale kao posljedica stresa itekako djeluju na organske promjene u tijelu čovjeka. Svoja proučavanja o stresu temeljio je na radovima Cannona i Selyea dodajući svoje mišljenje kako iza svake somatske bolesti postoji specifičan razlog odnosno objašnjenje. Manjkavost ove teorije je da ne uzima u obzir socijalne i fizičke stresore čovjeka koji nisu nikako zanemarivi s obzirom da je čovjek socijalno biće u neraskidivoj vezi s okolinom i da se stres odražava i na fizičko stanje čovjeka.

U moru raznih teorija o stresu ističu se ove četiri koje iako svaka na svoj način objašnjavaju stres imaju zajednički nazivnik –utječe na psihofizičko stanje čovjeka i ostavlja posljedice.

2.2. Stavovi

Svaki čovjek ima svoj stav. Kaže da je osoba odrasla kada ima svoj stav odnosno mišljenje o nečemu koje se stječe socijalizacijom i iskustvima u životu. Stav se također može definirati kao prisutnost znanja o nečemu, prisutnost emocija (pozitivnih ili negativnih) i namjera u smislu djelovanja prema promjeni.

Drugim riječima, stavovi djeluju na čovjekovu percepciju i čovjek lakše prihvaća nešto što već postoji.

Narodna uzrečica kaže „gazi kud je ugaženo,“ jer mijenjanje stavova zahtjeva usvajanje novih saznanja koja utječu na čovjekovo živo neživo okruženje. Imajući to na umu ipak se postavlja pitanje: „Mijenja li čovjek stavove tijekom svog života i zašto?“ Odgovor je potvrđan. Čovjek mijenja svoj stav o nečem tijekom života, jer stječe iskustva odnosno spoznaje koje utječu na formiranje njegovih emocija, a on ih pretače u djelovanje prema tome. Stav jedne osobe utječe na život druge osobe.

Jedan od poznatih stavova je stav da se mladim osobama (pogotovo maloljetnim) ne kupuje motor, jer nemaju iskustava i često završe u crnoj statistici. Ako se uzme za primjer da sedamnaestogodišnjak želi voziti motor i roditelji mu kupe motor. Netko bi pomislio da se radi o nagradi sedamnaestogodišnjaka ili prestižu kojim roditelji pokazuju svoj status u društvu. Ali, ne predstavlja li motor opasnost za tako mladu osobu bez životnog iskustva? Nije li porast smrtnosti kod mladih koji voze motore i ne mogu kontrolirati brzinu?

Dakle, odluka roditelja utječe na sedamnaestogodišnjaka, jer je njihov stav da mlada osoba treba voziti motor. Kupovinom motora omogućili su mu da on svoje emocije prenese na ponašanje.

Dakle, svojim stavom roditelji su pokazali emocionalnu i ponašajnu komponentu, ali nedostaje kognitivna koja predočava spoznaju o opasnosti brze vožnje.

Važno je istaknuti da se stavovi stječu životnim iskustvom i procesom učenja kao i da se mijenjaju to jest čovjek ih prilagođava sebi kako bi opstao.

2.3. Zadovoljstvo poslom (kod nastavnika)

Ako se govori o stavovima nastavnika, može se reći da su im stavovi različiti. Zadovoljstvo poslom se definira kao ugodan i pozitivan stav prema nekom poslu ili radnom iskustvu. Aspekti zadovoljstva poslom su kognitivni, afektivni i bihevioralni. Istraživanja su pokazala da u afektivnom smislu osobe s visokom razinom zadovoljstva imaju pozitivniji stav prema vlastitom poslu dok su kod nezadovoljnih osoba prisutne negativne emocije prema poslu. Zadovoljstvo poslom karakteriziraju entuzijazam, naglašena angažiranost i koncentriranost na izvršenje zadataka. Nezadovoljstvo poslom je karakterizirano nervozom, gađenjem, strahom i krivnjom.

Na stav zaposlene osobe prema poslu utječu čimbenici motivacije kao što su postignuće, odgovornost i obilježja samog posla koja intrinzično motiviraju zaposlenike (autonomija u radu, izvršavanje zadataka, stjecanje vještina i povratna informacija). Intrinzična motiviranost dovodi do uživanja u vlastitom poslu i zadovoljstvu njime.

Opisano djeluje na doživljaj smislenosti posla, odgovornosti na poslu i prepoznavanje rezultata rada odnosno radnu uspješnost i zadovoljstvo poslom. Kada je sve zadovoljeno tada se pretpostavlja da je najviše izraženo zadovoljstvo poslom (7).

Kada se opisuje zadovoljstvo poslom kod nastavnika razmatraju se dva temeljna čimbenika, odnosno do koje mjere se nastavnici osjećaju uspješnima prilikom prenošenja znanja te kvaliteta profesionalnog odnosa učitelj – učenik – roditelj (8). Provedeno je niz istraživanja na tematiku zadovoljstva poslom kod nastavnika.

Scott i Dinham su 2000. godine proveli istraživanje među 2000 engleskih, australskih i novozelandskih nastavnika pri čemu su došli do zaključka da su nastavnici najviše zadovoljstva nalazili u intrinzičnoj motivaciji (8).

Tijekom 1994. i 1995. godine provedeno je jedno istraživanje na nešto više od 50 učitelja gdje je otkriveno da su konstantna nepovoljna društvena klima i očekivanja prema nastavnicima čimbenici na koje nastavnici ne mogu utjecati, a koji imaju izniman utjecaj na njihovo zadovoljstvo poslom (8).

Mertler je u Sjedinjenim Američkim Državama 2001. godine proveo istraživanje putem web-a u svrhu povezivanja nastavničke motivacije i zadovoljstva poslom. U istraživanje je bilo uključeno oko tisuću ispitanika. Pokazalo se da je 77% nastavnika zadovoljno svojim poslom dok je 23% nastavnika bilo nezadovoljno. Ispitanici su bili nešto zadovoljniji od ispitanica. Također se pokazalo da nastavnici na početku i na kraju svog radnog vijeka imaju najvišu razinu zadovoljstva poslom. Dvadesetogodišnji i tridesetogodišnji ispitanici su iznijeli stav da bi radili u obrazovanju kada bi im se ponovno pružila prilika za tim.

Nešto više od 20% ispitanika navelo je kako poznaje više od deset nastavnika iz svog radnog okruženja koje bi okarakterizirali kao demotivirane (8).

Tijekom 2005. godine su Rijavec i Miljević-Ridički provele istraživanje među učiteljima razredne nastave (1334 ispitanika) i predmetnim nastavnicima (2134 ispitanika) u 121 osnovnoj školi.

Cilj istraživanja bio je iznijeti izvore zadovoljstva u radu učitelja i nastavnika. Nastavnici su navodili kao temeljne izvore zadovoljstva poslom neposredan rad i komunikaciju s učenicima, uspjehe i napretke njihovih učenika, aktivno participiranje u nastavi, motiviranost i interes za nastavni predmet, uspješnost učenika u usvajanju nastavnog gradiva te kreativnosti i dinamičnost učiteljskog poziva (8).

2.4. Koncept profesionalnog sagorijevanja

Profesionalno sagorijevanje (burnout sindrom) je odgođeni odgovor na stresore iz radne okoline – socijalne, interpersonalne i ekonomske. Posljedica profesionalnog sagorijevanja je manifestacija psihosomatskih poremećaja proizašlih iz iscrpljenosti (9).

Pošto se nastavnički poziv temelji na međuljudskim odnosima (s učenicima, roditeljima i kolegama), upravo se on smatra jednom od profesija koje su najčešće i najintenzivnije podložne razvoju sindroma profesionalnog sagorijevanja.

Čimbenici koji utječu na razvoj profesionalnog sagorijevanja su navedeni u tablici 2.

Tablica 2. Čimbenici koji utječu na razvoj burnout-a (9)

Skupina čimbenika	Čimbenici koji utječu na pojavu burnout-a
Vanjski čimbenici	<ul style="list-style-type: none"> - organizacija rada - radni uvjeti - međuljudski odnosi u školskoj ustanovi
Unutrašnji čimbenici	<ul style="list-style-type: none"> - prevelika očekivanja od sebe i posla - identificiranje s problemima i poteškoćama učenika i njegove obitelji - potreba za potpunom i opetovanom kontrolom situacije - čimbenici vezani uz nastavni proces - izostanak preraspodjele radnih zadataka i prioriteta - samoprocjena nekompetentnosti za posao koji se obavlja

Izvor: Kalauz, S. (2015.): Organizacija i upravljanje u području zdravstvene njege. Medicinska naklada, Zagreb

Burnout karakteriziraju tjelesna, psihička i emocionalna iscrpljenost. Tjelesna iscrpljenost se očituje osjećajem „potrošenosti“ i kroničnog umora (nesanica, pretjerano spavanje, gubitak volje i snage, apatičnost). Psihička iscrpljenost je obilježena emocionalnom hladnoćom prema učenicima i radnim kolegama, negativizam u međuljudskim odnosima i negativnost prema obvezama i radnom okruženju. Emocionalna iscrpljenost se prepoznaje po osjećaju depresivnosti, besmisla i beznada. Osoba se osjeća bespomoćno i postepeno gubi životno zadovoljstvo (10).

Osobe prije profesionalnog sagorijevanja prolaze kroz nekoliko faza:

a) **poslovni entuzijazam** - osoba prekomjerno i nekritično ulaže u vlastiti posao uz očekivanje brzih postignuća. Kod ovih osoba se, unatoč ulaganju u posao, javlja nesrazmjer između napora i uspjeha i posljedičan osjećaj bespomoćnosti i razočarenja.

b) **stagnacija** - osoba je frustrirana jer shvaća da neće moći postići sve poslovne rezultate. Također se javlja preispitivanje osobnog osjećaja kompetentnosti, negativan stav prema komunikaciji i poslu te profesionalno razočarenje.

c) **izolacija i razvoj afektivne hladnoće uslijed povlačenja** - karakteristike ove faze su osjećaj bezvrijednosti i besmislenosti. Nastavnik se udaljava od profesionalnog odnosa s učenicima, a uz to se javljaju i umor, bolovi, nesanica, ...

d) **razvoj apatije i gubitak zadovoljstva** - osoba se odvaja od nagomilane frustracije. Nastavnik postaje potpuno ravnodušan prema djeci, upotrebljava u razgovoru cinizam i sarkazam, izbjegava poslovne zahtjeve, a može biti i tjeskoban (10).

Sindrom sagorijevanja se javlja uglavnom kod entuzijastičnih i izuzetno motiviranih radnika koji svoje poslovne napore ulažu u postizanje profesionalnih ciljeva, unaprjeđenje rada organizacije i osobno zadovoljstvo. Ako nastavnik posao smatra isključivim pokazateljem profesionalnog identiteta, a ne ispuni želje, postignuća i ne napreduje, razvijati će se frustracija, bespomoćnost i burnout sindrom (11).

2.5. Čimbenici koji utječu na profesionalno sagorijevanje nastavnika

Profesionalno sagorijevanje je vrlo rasprostranjeno među nastavnicima u osnovnim i srednjim školama, zatim u visokom obrazovanju i među nastavnicima u obrazovanju odraslih. Čimbenici koji utječu na razvoj profesionalnog sagorijevanja dijele se na individualne i organizacijske (12).

U skupini individualnih čimbenika se ističu osobine nastavnika kao pomagača. Shodno tome se u sklopu više istraživanja došlo do zaključaka da su burnout sindromu skloniji pretjerano odgovorni nastavnici, nastavnici koji imaju visoko postavljena očekivanja, koji se poslu previše posvećuju i u njemu nalaze smisao postojanja. Na razlike u sklonosti profesionalnom sagorijevanju utječu i odrednice poput dobi, spola, radnog iskustva i stupnja početnog obrazovanja. Mlađi nastavnici se više emocionalno iscrpljuju i depersonaliziraju te nastavnici više u odnosu na nastavnice. Više radnog iskustva korelira s nižim stupnjem sagorijevanja (12).

Organizacijski čimbenici su odraz društvenih zahtjeva za funkcioniranjem nastavnih procesa te unaprjeđenjem razvoja i usavršavanja nastavnika. Predvodeći izvori u nastanku profesionalnog sagorijevanja nastavnika su nepovoljni radni uvjeti, prekomjerno radno opterećenje, opsežna i neučinkovita administracija, učestale promjene planova povezanih s nastavnim procesom (12).

Osim navedenog, u organizacijske čimbenike se ubrajaju i poteškoće u interakciji s učenicima, izostanak suradnje s nadređenima (pedagoško-psihološka služba, ravnateljstvo), nedostatak vrednovanja i kontrole rada. Izostanak pravovremenih i dostatnih informacija, neodgovarajuća autonomija i izostanak podrške od strane društva (12).

U velikoj su mjeri emocionalno iscrpljeni i depersonalizirani nastavnici koji rade u razredima s povećanim brojem učenika, vremenskim ograničenjem i preopterećenjem radnim zadacima. Nastavnici koji svoje kompetencije u smislu neučinkovitog poučavanja procjenjuju nedostatnima imaju veću mogućnost profesionalnog sagorijevanja. Navedeno se odnosi i na nisko samopoštovanje (12).

Suočavanje sa stresom:

Profesionalci dugotrajno izloženi određenom stresoru ili intenzivnom stresu u kraćem vremenskom intervalu moraju se prilagoditi na stres i uspostaviti obrambeno-adaptivne mehanizme.

Prvi korak je samoprocjena izloženosti stresu kroz sljedeća pitanja:

- a) Kada sam posljednji put doživio/doživjela stres?
- b) Kada sam uočio/la stres? Koji znakovi su ukazivali na stres?
- c) Na koji način sam si pomogao/la?
- d) Tko mi inače pomaže u stresnim situacijama?
- e) Je li osoba trenutno prisutna? Ako je, na koji način mi može pomoći?
- f) Što mi pomaže kad se osjećam napeto?
- g) Kako mogu objasniti svoje reakcije kada sam u stres?

- h) Kako mogu osnažiti svoja ponašanja u stresnim situacijama?
- i) Što očekujem nakon prestanka stresne situacije?
- j) Što mogu učiniti da ishod stresne situacije ne bude negativan? (13)

Suočiti se sa stresom znači implementirati osobne i situacijske čimbenike u stresnu situaciju. Osobni čimbenik je ustaljena reakcija osobe na stresnu situaciju i dio je njene osobnosti. Situacijski čimbenici se unaprjeđuju putem socijalnih vještina pri čemu se osigurava pozitivna radna okolina i atmosfera (14).

Suočavanje sa stresom ovisi o educiranosti osobe na koji način se može stresu adaptirati, timskom radu, smanjenju radnog opterećenja, uspješnijem upravljanju vremenom, jasnijom preraspodjelom poslova i povećanjem autonomije nastavnicima, razvijenim socijalnim vještinama i željom za njihovim unaprjeđenjem, tehnikama relaksacije nakon poroda (15).

2.6. Nastava na daljinu (online)

Kriza uzrokovana pandemijom Covid 19 bolesti primorala je brojne države na zatvaranje odgojno - obrazovnih ustanova tijekom 2020. godine, pri čemu se procjenjuje da je to imalo utjecaj na obrazovanje oko 80% djece diljem svijeta (16).

Pokazalo se također da je prilikom zatvaranja odgojno - obrazovnih institucija velik dio djece ostao bez toplog obroka, nije usvojio nastavne sadržaje predviđene za njegovu dob, provodio je više vremena na elektroničkim uređajima, bio izložen nasilju u svojem domu i putem interneta te nije provodio dovoljno fizičkih aktivnosti (16) (17) (18) (19).

Iako bi promjene u obrazovanju trebale biti postupne i promišljene, iskustvo s pandemijom pokazalo je da se cjelokupni školski sustav u vrlo kratkom vremenu reorganizirao u nastavu na daljinu putem raznih digitalnih platformi.

U školskoj godini 2019./2020., online nastava se odvijala u periodu od ožujka do svibnja, dok je u školskoj godini 2020./2021. Provedba nastave bila planirana pomoću tri modela. Model A je predstavljao nastavu u školi, model B mješoviti oblik (dio u školi, dio nastava na daljinu), a model C nastavu na daljinu (20).

Učionica je okruženje u kojem se putem nastave u školi postiže neposredna komunikacija između učenika i nastavnika. Tehnologija je u određenim segmentima nastave na daljinu ne može zamijeniti, ali je uvelike promijenila način učenja.

E-učenje je često ograničeno na preuzimanje materijala za učenje na platformama na koje ih postavljaju nastavnici, ali to se može ispraviti u kontekstu konstrukcije znanja kroz bilo koju teoriju učenja uz primjenu elektroničkih uređaja isključivo kao pomoćnog sredstva (21) (22) (23).

Odgoj i obrazovanje su nerazdvojni, ali se u nastavi na daljinu više pažnje usmjerava kao obrazovnom aspektu. Već se sada može dobiti uvid u glavne poteškoće učitelja prilikom nastave na daljinu, a to su neadekvatna oprema učenika, uključivanje učenika u učenje, nedostatak educiranosti o tehnologiji i nedostatak podrške od strane roditelja (24).

Nastavnici također procjenjuju da su tijekom nastave na daljinu proveli u pripremi i provedbi nastave više vremena, a da se aktivno participiranje učenika u nastavi smanjilo. Učenici pak navode da su nedostaci manjkava komunikacija licem u lice, izostanak već uobičajene socijalizacije te duže vrijeme dobivanja odgovora onog što im je važno i neophodno. Roditelji opisuju teškoće njihove djece u vidu nemogućnosti usklađivanja školskim obvezama, slabom motivacijom i nedostupnosti učitelja u pomoći oko učenja (25).

3. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog ispitivanja je ispitati povezanost stavova nastavnika o nastavi na daljinu i profesionalnog sagorijevanja tijekom COVID 19 pandemije.

HIPOTEZE

H1: Nastavnici imaju negativne stavove o nastavi na daljinu

H2: Nastavnici koji imaju veće profesionalno sagorijevanje iskazuju veće nezadovoljstvo nastavom na daljinu

H3: Nastavnici stariji od 45 godina imaju negativan stav o nastavi na daljinu i veću razinu profesionalnog sagorijevanja

H4: Nastavnici koji rade više od 15 godina u školstvu imaju negativan stav o nastavi na daljinu i veću razinu profesionalnog sagorijevanja

H5: Nastavnici stručnih predmeta imaju lošiji stav i veću razinu sagorijevanja od nastavnika općeobrazovnih predmeta

4. METODE I ISPITANICI

4.1. POSTUPAK

U istraživanju su sudjelovali nastavnici srednje Medicinske škole u Rijeci, a svi sudionici bili su obaviješteni o ciljevima, postupcima i metodama istraživanja. Prikupljanje podataka provedeno je tijekom svibnja 2021. Na način da su sudionici ispunjavali anonimnu online anketu kreiranu putem aplikacije Google Forms koja se sastojala od tri dijela. U prvom dijelu bilježili su se sociodemografski podaci, u drugom dijelu sudionici su ispunjavali upitnik stavova i zadovoljstva nastavom na daljinu dok se treći dio odnosio na razinu sagorijevanja u nastavničkim zanimanjima.

U istraživanju je ukupno sudjelovalo 74 nastavnika općeobrazovnih i stručnih predmeta Medicinske škole u Rijeci.

4.2. INSTRUMENTI

4.2.1. Sociodemografski upitnik

Ovim upitnikom kreiranim za potrebe ovog istraživanja prikupljeni su podaci o dobi, spolu, radnom stažu u školstvu, stupnju obrazovanja i predmetu koji nastavnik predaje (općeobrazovni ili stručni).

4.2.2. Upitnik o provedenoj nastavi na daljinu

Ovim upitnikom ispitani su stavovi i zadovoljstvo nastavnika o nastavi na daljinu. Upitnik je pripremio Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH i namijenjen je učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima. Upitnik se sastoji od 10 čestica koje mjere stavove i zadovoljstvo prema različitim aspektima nastave na daljinu. Ispitanici su na svaku česticu odgovarali na skali Likertovog tipa od 1 do 5, a viši rezultat odražava više zadovoljstvo (1).

Za potrebe ispitivanja sagorijevanja na poslu koristila su se dva upitnika:

4.2.3. Skala sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike

(„TeachersBurnout Scale“) autora Seidman i Zager iz 1986. Godine (2). Skala je prevedena i prilagođena hrvatskom jeziku. Sastoji se od 21 tvrdnje kojima se registrira stav spram različitih segmenata posla. Sudionici na postavljena pitanja odgovaraju na skali Likertovog tipa od 1 do 6 pri čemu viši rezultat odgovara negativnijem stavu odnosno većem nezadovoljstvu.

Upitnik se sastoji od četiri subskale: *Nedostatak administrativne potpore*, *Nezadovoljstvo odabranim zanimanjem*, *Neefikasno suočavanje sa stresorima na poslu* i *Negativni stavovi prema učenicima*. Ukupni rezultat izračunava se zbrajanjem svih odgovora.

Za potrebe ovog istraživanja kategorije razina sagorijevanja definirane su na sljedeći način:

Nedostatak administrativne potpore: rezultat 6-15= niski stupanj, 16-25 = umjereni stupanj, 26-36 = visoki stupanj.

Nezadovoljstvo odabranim zanimanjem: rezultat 6-12 = niski stupanj, 13-21 =umjereni stupanj, 22-30 = visoki stupanj.

Neefikasno suočavanje sa stresorima na poslu: rezultat 6-15 = niski stupanj,16-25= umjereni stupanj, 26-36 = visoki stupanj.

Negativni stavovi prema učenicima: rezultat 6-10= niski stupanj, 11-17 = umjereni stupanj, 18-24 = visoki stupanj.

Ukupni rezultat: rezultat 21-46 = niski stupanj, 47-86 = umjereni stupanj, 87-126 = visoki stupanj.

4.2.4. Skala profesionalnog sagorijevanja

Autora Shaufeli, Daamen i VanMierlo iz 1994, a razvijena prema MBI – ES autora Maslach i Jackson iz 1986 (3).Upitnik je preveden i prilagođen hrvatskom jeziku te validiran na uzorku od 229 učitelja hrvatskih škola (4). Sastoji se od 22 čestice na koje ispitanici odgovaraju na skali Likertovog tipa od 1 do 5 pri čemu viši rezultat odgovara višoj razini profesionalnog sagorijevanja. Skala profesionalnog sagorijevanja sastoji se od tri subskale koje registriraju tri dimenzije sagorijevanja na poslu: *Emocionalna iscrpljenost*, *Depersonalizacija* i *Manjak osobnog postignuća*. Rezultat na pojedinim subskalama te ukupni rezultat dobiva se zbrajanjem odgovora na pojedina pitanja iz upitnika. Za potrebe ovog istraživanja razina sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike određena je na sljedeći način:

Emocionalna iscrpljenost: rezultat 5-18 = niski stupanj, 19-29 = umjereni stupanj, 30-40 = visoki stupanj.

Depersonalizacija: rezultat 7-16 = niski stupanj, 17-26 = umjereni stupanj, 27-35 = visoki stupanj.

Manjak osobnog postignuća: rezultat 7-16 = niski stupanj, 17-26 = umjereni stupanj, 27-35 = visoki stupanj.

Ukupni rezultat: rezultat 22-51 = niski stupanj, 52-81 = umjereni stupanj, 82-110 = visoki stupanj.

4.3. ETIČKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je niskog rizika te stoga nije ishodovana suglasnost od strane Etičkog povjerenstva za biomedicinska istraživanja Fakulteta zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, a suglasnost za provođenje istraživanja izdala je Medicinska škola u Rijeci. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dragovoljno i anonimno, a svi su ispitanici prethodno upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja te načinima obrade i prezentacije dobivenih rezultata.

Istraživanje je vođeno po temeljnim bioetičkim principima – principom autonomnosti, pravednosti, dobročinstva i neškodljivosti, a u skladu s Nürnberskim kodeksom - najnovijom revizijom Helskinške deklaracije. Prikupljeni podatci korišteni su isključivo u svrhu izrade diplomskog rada i znanstvene svrhe, osigurana je privatnost ispitanika uključenih u istraživanje i zaštita tajnosti podataka.

4.4. STATISTIČKA OBRADA

Deskriptivni statistički pokazatelji analizirani su i prikazani kao apsolutne vrijednosti i postotci te u obliku aritmetičkih sredina i standardnih devijacija. Normalnost distribucije kontinuiranih mjera ispitana je Kolmogorov-Smirnovim testom. Za ispitivanje razlika kod varijabli čija se distribucija nije razlikovala od normalne, korišten je t-test za nezavisne uzorke ili jednosmjerna analiza varijance dok je kod varijabli čija je distribucija značajno odstupala od normalne korišten Mann-Whitneyev U test te Kruskal–Wallis H test. Povezanost između mjera sagorijevanja i stavova o nastavi na daljinu ispitivana je Pearsonovim ili Spearmanovim koeficijentom korelacije. Razina statističke značajnosti postavljena je na $p < 0,05$. Podatci su analizirani koristeći softverski paket SPSS 23 (Statistical Package for the Social Sciences, version 23.0., SPSS Inc, Chicago IL). Rezultati su prikazani grafički i tablično, a tekst je obrađen u programu Word, Microsoft office 10.

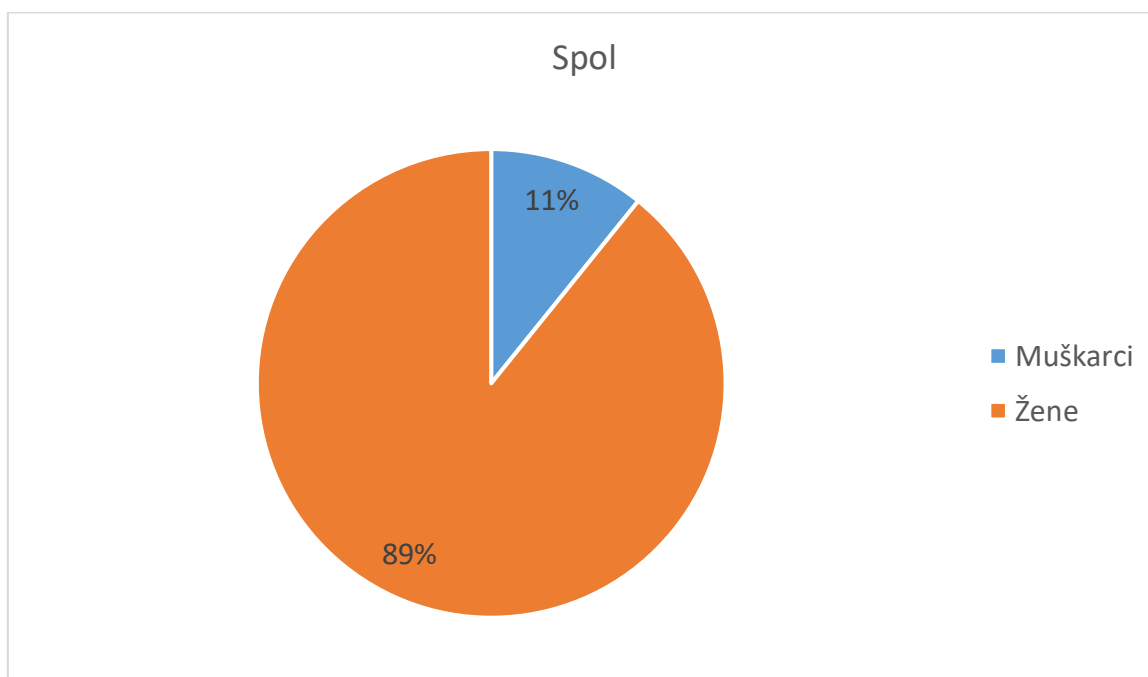
5. REZULTATI

5.1. DEMOGRAFSKI PODACI

Na ispitanom uzorku nastavnika srednje Medicinske škole u Rijeci analizirani su sljedeći demografski pokazatelji: spol, dob, radno iskustvo u školi, nastavni predmet i stupanj obrazovanja.

5.1.1. Raspodjela ispitanika s obzirom na spol

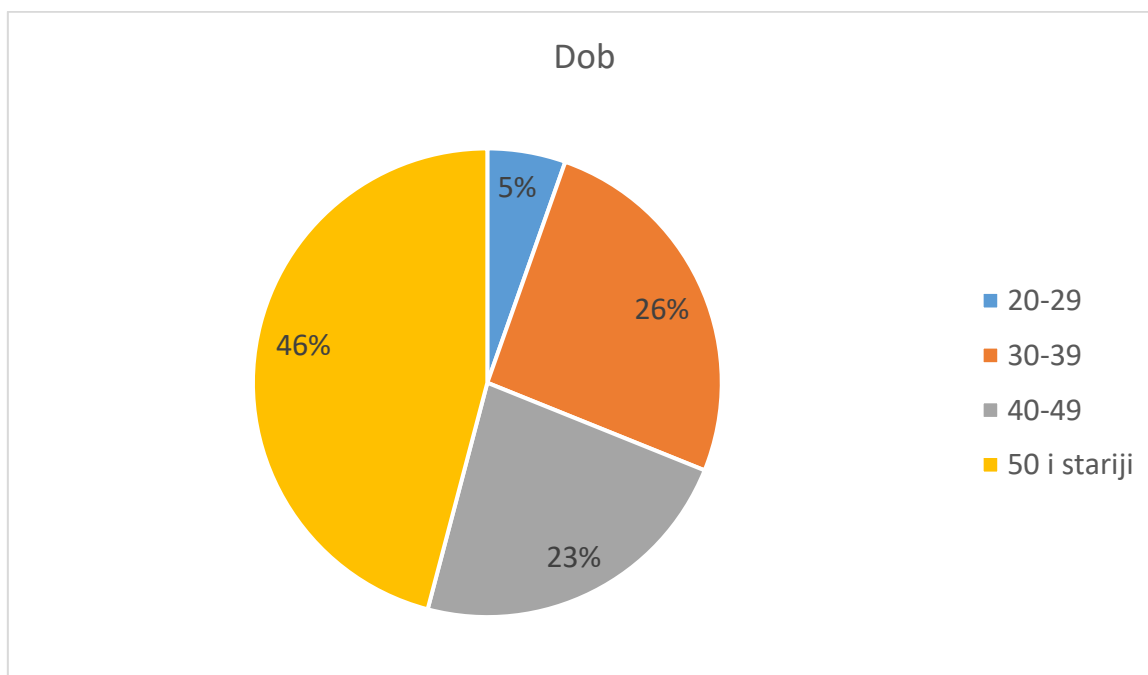
Od ukupno 74 ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju njih 66 (89,2%) su žene, a 8 (10,8%) je muškaraca (Slika 1).

Slika 1. Prikaz raspodjele ispitanika s obzirom spolu

5.1.2. Raspodjela ispitanika s obzirom na dob

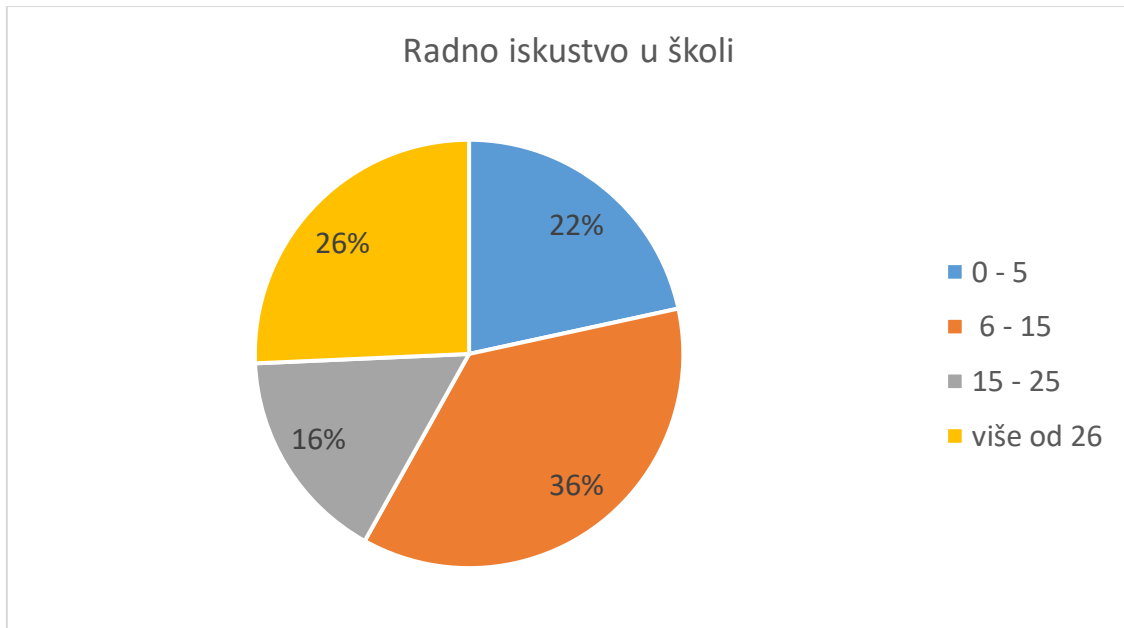
Od ukupnog broja ispitanika njih 46% ima 50 ili više godina, dok je 31% mlađe od 40 godina. Prikaz učestalosti pojedinih dobnih skupina (20 do 29, 30 do 39, 40 do 49, 50 ili više) prikazan je na Slici 2.

Slika 2. Prikaz raspodjele ispitanika s obzirom na dob

5.1.3. Raspodjela ispitanika s obzirom na radno iskustvo u školi

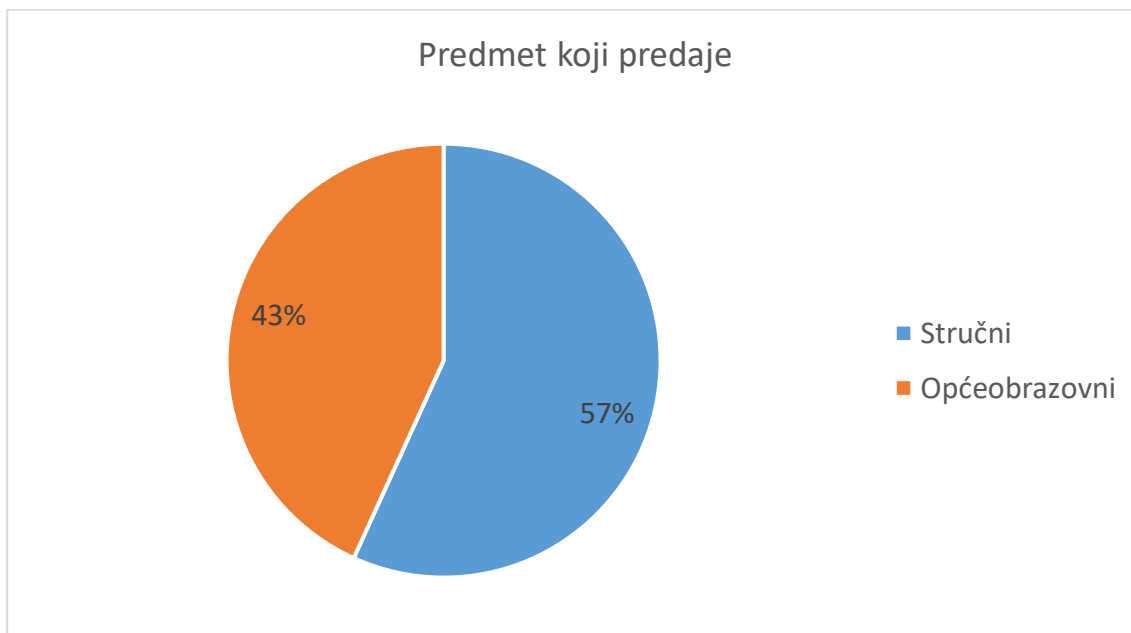
Prema podacima prikazanim na slici 3. Vidljivo je da 16 (21,6%) ispitanika ima 5 ili manje godina radnog iskustva u školi, njih 27 (36,5%) ima između 6 i 15 godina radnog iskustva u školi, njih 12 (16,2%) do 20 godina, a 19 (25,7%) ispitanika ima 26 ili više godina radnog iskustva u školi (Slika 3).

Slika 3. Prikaz raspodjele ispitanika s obzirom na radno iskustvo u školi

5.1.4. Raspodjela ispitanika s obzirom na nastavni predmet koji predaju

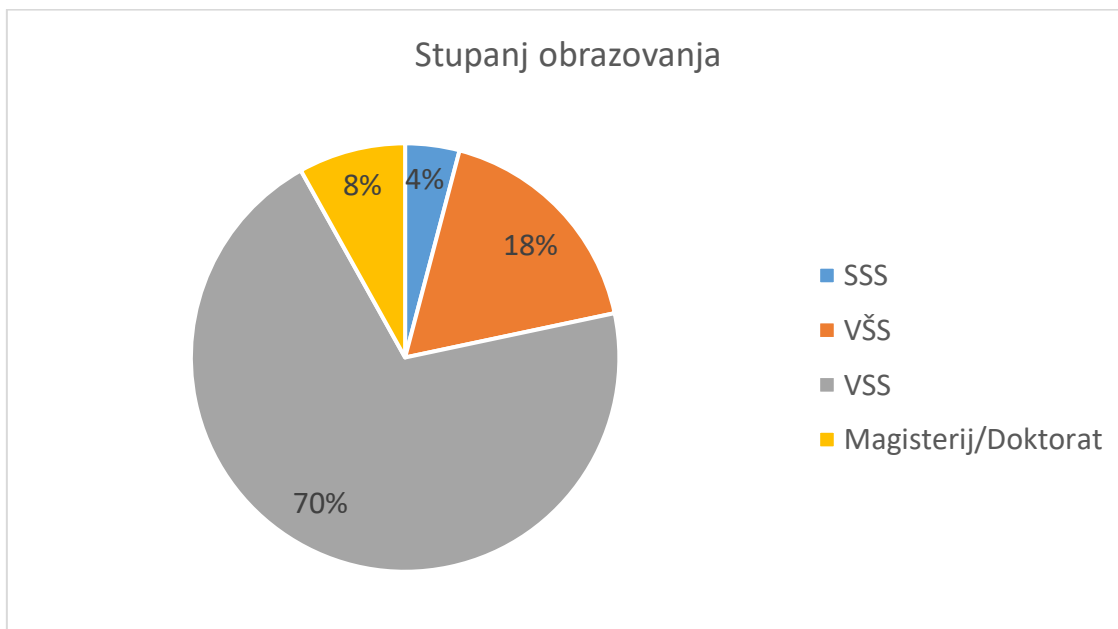
Prema predmetu koji predaju 42 (56,8%) ispitanika predaje neki od stručnih predmeta, dok 32 (43,2%) ispitanika predaje neki od općeobrazovnih predmeta (Slika 4).

Slika 4. Prikaz raspodjele ispitanika s obzirom na predmet koji predaju

5.1.5. Raspodjela ispitanika s obzirom na stupanj obrazovanja

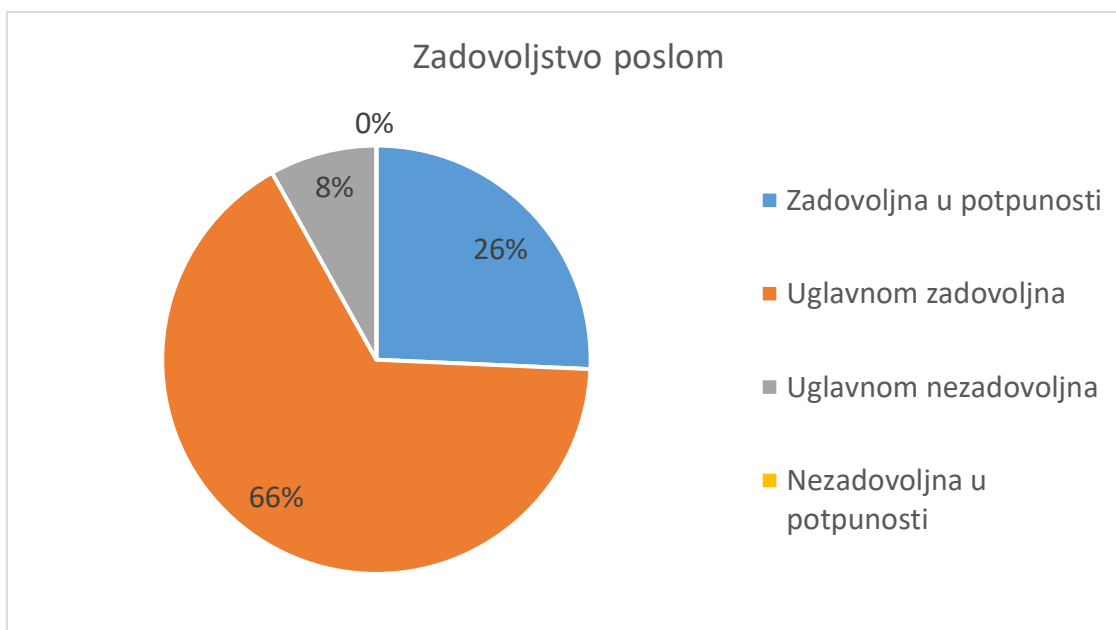
Najveći broj ispitanika, njih 65 (88%) ima višu ili visoku stručnu spremu, dok je sa srednjom stručnom spremom ili magisterijem, odnosno doktoratom njih 9 (12%) (Slika 5).

Slika 5. Grafički prikaz podjele ispitanika s obzirom na stupanj obrazovanja

5.1.6. Raspodjela ispitanika prema zadovoljstvu poslom koji obavljaju

Prema podacima prikazanim na Slici 6. Vidljivo je da je 16 (25%) ispitanika potpuno zadovoljno svojim poslom, uglavnom zadovoljnih je 44 (68,8%) dok je 4 (6,3%) ispitanika uglavnom nezadovoljno poslom. U uzorku nema potpuno nezadovoljnih ispitanika.

Slika 6. Prikaz raspodjele ispitanika prema zadovoljstvu poslom

5.2. STAVOVI/ZADOVOLJSTVO NASTAVOM NA DALJINU

Tablica 3. Prikaz prosječnih vrijednosti procjena na pojedinim česticama te ukupni rezultat upitnika zadovoljstva izvođenjem nastave na daljinu kod nastavnika srednje Medicinske škole u Rijeci (N=74).

	Raspon (min-max)	M	SD
Zadovoljan/na sam kako izvodim nastavu na daljinu	1-5	3,62	0,98
Učenici se dobro snalaze u nastavi na daljinu	1-5	3,26	1,15
Oprema kojom raspolazem za izvođenje nastave na daljinu je adekvatna	1-5	3,76	1,15
Potpora koju mi omogućuje CARNET i MZO je zadovoljavajuća	1-5	3,42	1,13
Sposoban/na sam, bez ikakve potpore, samostalno izvoditi nastavu na daljinu	1-5	3,95	0,99
Učenici u nastavi na daljinu aktivniji su nego u učionicama u školi	1-5	1,89	1,04
U nastavi na daljinu snašao/la sam se bolje nego što sam očekivao prije početka izvođenja nastave na daljinu	1-5	3,80	1,14
Na planiranje i održavanje nastave na daljinu utrošim više vremena nego kod nastave u učionici	1-5	1,58	0,94
Nastava na daljinu zahtjeva dodatno vrijeme za pregledavanje učeničkih uradaka, zadataka i povratnu informaciju u usporedbi s nastavom u učionici	1-5	1,43	0,89
Nezadovoljna sam provedbom vrednovanja i ocjenjivanja u nastavi na daljinu	1-5	2,01	1,18
Ukupno	1,3-4,6	2,87	0,62

M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija

Procjene na većini čestica upitnika o zadovoljstvu izvođenjem nastave na daljinu nalaze se u rasponu od 2 - uglavnom sam nezadovoljna do 4 - uglavnom zadovoljna. Ispitanici su u prosjeku najzadovoljniji vlastitim sposobnostima i snalažljivošću u izvođenju ovog tipa nastave dok su najmanje zadovoljni velikim utroškom vremena te provedbom vrednovanja i ocjenjivanja u nastavi na daljinu (Tablica 3).

5.3. SKALA SAGORIJEVANJA NA POSLU ZA UČITELJE I NASTAVNIKE

Razina sagorijevanja na poslu ispitana je primjenom Skale sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike. Prosječne vrijednosti pojedinih subskala sagorijevanja te ukupan rezultat prikazan je u Tablici 4.

Tablica 4. Prikaz prosječnih vrijednosti pojedinih subskala te ukupne razine sagorijevanja kod nastavnika srednje Medicinske škole u Rijeci (N=74).

<i>Subskale</i>	Teorijski raspon (min-max)	M	SD
Nedostatak administrativne potpore	6-36	13,16	6,18
Nezadovoljstvo odabranim zanimanjem	6-30	9,41	3,95
Neefikasno suočavanje sa stresorima na poslu	6-36	16,68	7,21
Negativni stavovi prema učenicima	6-24	11,65	3,42
Ukupno	21-126	49,24	14,85

M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija

Sudionici ovog istraživanja ne doživljavaju značajne nedostatke u domeni administrativne potpore ($M=13,2$; $SD=6,2$), niti u nezadovoljstvu odabranim zanimanjem ($M=9,4$; $SD=3,9$). Umjerene razina sagorijevanja na radnom mjestu prisutne su kroz neefikasno suočavanje sa stresorima na poslu ($M=16,7$; $SD=7,2$) te kroz negativne stavove prema učenicima ($M=11,7$; $SD=3,4$). Ukupni rezultat sagorijevanja na poslu nastavnika srednje Medicinske škole u Rijeci također se nalazi na umjerenj razini ($M=49,2$; $SD=14,9$) (Tablica 4).

5.4. OPĆA SKALA PROFESIONALNOG SAGORIJEVANJA

Razina sagorijevanja na poslu ispitana je i primjenom opće Skale profesionalnog sagorijevanja. Prosječne vrijednosti pojedinih subskala sagorijevanja te ukupan rezultat prikazan je u Tablici 3.

Tablica 5. Prikaz prosječnih vrijednosti pojedinih subskala upitnika profesionalnog sagorijevanja te ukupne razine sagorijevanja kod nastavnika srednje Medicinske škole u Rijeci ($N=74$).

<i>Subskale</i>	Raspon (min-max)	M	SD
Emocionalna iscrpljenost	8-39	21,41	7,10
Depersonalizacija	7-27	15,12	4,84
Manjak osobnog postignuća	5-20	11,26	3,26
Ukupno	24-81	47,78	13,34

M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija

Sudionici ovog istraživanja najvišu razinu profesionalnog sagorijevanja doživljavaju u domeni emocionalne iscrpljenosti ($M=21,4$; $SD=7,1$), međutim ovaj rezultat, premda povišen, ulazi u kategoriju umjerene razine sagorijevanja. Ostale subskale, kao i ukupni rezultat ovog upitnika, registrira niže razine profesionalnog sagorijevanja kod nastavnika srednje Medicinske škole u Rijeci (Tablica 5).

5.5. RAZLIKE U PROFESIONALNOM SAGORIJEVANJU I STAVOVIMA O NASTAVI NA DALJINU S OBZIROM NA SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

5.5.1. Razlike u profesionalnom sagorijevanju registriranom na Skali sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike s obzirom na sociodemografska obilježja

U tablici 6. prikazane su razlike u ukupnom rezultatu na Skali sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike između skupina ispitanika podijeljenih po spolu, nastavnom predmetu, dobi, radnom iskustvu u školi, zadovoljstvu poslom i stupnju obrazovanja.

Tablica 6. Razlike u ukupnom rezultatu na Skali sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike između skupina ispitanika podijeljenih po spolu, nastavnom predmetu, dobi, radnom iskustvu u školi, zadovoljstvu poslom i stupnju obrazovanja ($N=74$).

Skupine		Statistički test	Razina značajnosti
<i>Spol</i>	M (SD)	t	p
Muškarci	52,25 (12,67)	2,73	0,008**
Žene	37,67 (14,9)		
<i>Nastavni predmet</i>	M (SD)	t	p
Općeobrazovni	41,72 (12,19)	1,26	0,213
Stručni	37,36 (16,48)		
<i>Dob</i>	M (SD)	F (SS)	p
20-29	40,75 (14,91)	0,91 (3)	0,440

30-39	37,15 (37,16)		
40-49	44,29 (44,29)		
50 i više	37,70 (37,71)		
<i>Radno iskustvo u školi</i>	M (SD)	F (SS)	p
0-5	36,06 (13,09)		
6-15	40,85 (16,90)	0,41 (3)	0,753
16-25	38,08 (13,41)		
26 i više	40,37 (14,25)		
<i>Zadovoljstvo poslom</i>	M (SD)	F (SS)	p
Potpuno sam zadovoljan/a	27,84 (10,95)		
Uglavnom sam zadovoljan/a	41,78 (12,92)	12,58 (3)	<0,001**
Uglavnom sam nezadovoljan/a	54,67 (18,52)		
<i>Stupanj obrazovanja</i>	M (SD)	F (SS)	p
SSS	31 (18,25)		
VŠS	38,62 (15,06)	0,78 (2)	0,507
VSS I DOKTORAT	40,58 (14,96)		

M (SD) – aritmetička sredina (standardna devijacija), t – Studentov t test, F – Jednosmjerna analiza varijance, SS – stupnjevi slobode, p – statistička značajnost (* - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$)

Utvrđene su statistički značajne razlike u razni profesionalnog sagorijevanja registriranog Skalom sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike s obzirom na spol i zadovoljstvo poslom. Muškarci izvještavaju o statistički značajno višoj razini profesionalnog sagorijevanja u usporedbi sa ženama. Također, ispitanici koji imaju niže zadovoljstvo poslom imaju i statistički značajno višu razinu sagorijevanja. Razina profesionalnog sagorijevanja u odnosu na ostale sociodemografske karakteristike nije se pokazala statistički značajnom. (Tablica 4).

5.5.2. Razlike u profesionalnom sagorijevanju na Općoj skali sagorijevanja na poslu s obzirom na sociodemografska obilježja

U tablici 7. prikazane su razlike u ukupnom rezultatu na općoj skali sagorijevanja na poslu između skupina ispitanika podijeljenih po spolu, nastavnom predmetu, dobi, radnom iskustvu u školi, zadovoljstvu poslom i stupnju obrazovanja.

Tablica 7. Razlike u ukupnom rezultatu na općoj skali sagorijevanja na poslu između skupina ispitanika podijeljenih po spolu, nastavnom predmetu, dobi, radnom iskustvu u školi, zadovoljstvu poslom i stupnju obrazovanja (N=74).

Skupine		Statistički test	Razina značajnosti
<i>Spol</i>	M (SD)	t	p
Muškarci	54,75 (13,27)	1,58	0,119
Žene	46,94 (13,20)		
<i>Nastavni predmet</i>	M (SD)	t	p
Općeobrazovni	41,72 (12,19)	1,82	0,073
Stručni	50,96 (12,49)		
<i>Dob</i>	M (SD)	F (SS)	p
20-29	44,50 (13,37)	1,15 (3)	0,334
30-39	47,0 (12,85)		
40-49	52,94 (13,21)		
50 i više	46,03 (13,57)		
<i>Radno iskustvo u školi</i>	M (SD)	F (SS)	p
0-5	42,88 (9,39)	1,52 (3)	0,217
6-15	50,96 (15,90)		
16-25	50,17 (13,71)		
26 i više	45,89 (12,25)		
<i>Zadovoljstvo poslom</i>	M (SD)	F (SS)	p
Potpuno sam zadovoljan/a	36,36 (8,94)	21,74 (3)	<0,001**
Uglavnom sam zadovoljan/a	49,84 (8,34)		
Uglavnom sam nezadovoljan/a	67,16 (17,52)		
<i>Stupanj obrazovanja</i>	M (SD)	F (SS)	p

SSS	40,66 (12,25)		
VŠS	44,62 (12,06)	0,73(2)	0,539
VSS I DOKTORAT	49,58 (13,96)		

M (SD) – aritmetička sredina (standardna devijacija), t – Studentov t test, F – Jednosmjerna analiza varijance, SS – stupnjevi slobode, p – statistička značajnost (* - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$)

Utvrđene su statistički značajne razlike u razini profesionalnog sagorijevanja registriranog općom skalom sagorijevanja na poslu samo s obzirom na zadovoljstvo poslom. Ispitanici koji imaju niže zadovoljstvo poslom imaju i statistički značajno višu razinu sagorijevanja. Razina profesionalnog sagorijevanja mjenog općom skalom sagorijevanja u odnosu na ostale sociodemografske karakteristike nije se pokazala statistički značajnom. (Tablica 7).

5.5.3. Razlike u ukupnom rezultatu zadovoljstva nastavom na daljinu s obzirom na sociodemografska obilježja

U tablici 8. prikazane su razlike u ukupnom rezultatu na upitniku zadovoljstva nastavom na daljinu između skupina ispitanika podijeljenih po spolu, nastavnom predmetu, dobi, radnom iskustvu u školi, zadovoljstvu poslom i stupnju obrazovanja.

Tablica 8. Razlike u ukupnom rezultatu na upitniku zadovoljstva nastavom na daljinu između skupina ispitanika podijeljenih po spolu, nastavnom predmetu, dobi, radnom iskustvu u školi, zadovoljstvu poslom i stupnju obrazovanja (N=74).

Skupine		Statistički test	Razina značajnosti
<i>Spol</i>	M (SD)	t	p
Muškarci	2,66 (0,40)	0,96	0,341
Žene	2,90 (0,67)		
<i>Nastavni predmet</i>	M (SD)	t	p

Općeobrazovni	2,73 (0,69)		
Stručni	2,97 (0,57)	1,60	0,115
<hr/>			
<i>Dob</i>	M (SD)	F (SS)	p
20-29	2,29 (0,24)		
30-39	2,74 (0,62)		
40-49	2,62 (0,56)	2,84 (3)	0,041*
50 i više	3,29 (0,69)		
<hr/>			
<i>Radno iskustvo u školi</i>	M (SD)	F (SS)	p
0-5	2,82 (0,55)		
6-15	2,87 (0,78)		
16-25	2,91 (0,40)	0,46 (3)	0,987
26 i više	2,90 (0,69)		
<hr/>			
<i>Zadovoljstvo poslom</i>	M (SD)	F (SS)	p
Potpuno sam zadovoljan/a	3,22 (0,59)		
Uglavnom sam zadovoljan/a	2,80 (0,63)	5,29 (3)	0,007**
Uglavnom sam nezadovoljan/a	2,36 (0,58)		
<hr/>			
<i>Stupanj obrazovanja</i>	M (SD)	F (SS)	p
SSS	3,10 (0,44)		
VŠS	2,49 (0,73)	2,58(2)	0,060
VSS I DOKTORAT	3,28 (0,91)		

M (SD) – aritmetička sredina (standardna devijacija), t – Studentov t test, F – Jednosmjerna analiza varijance, SS – stupnjevi slobode, p – statistička značajnost (* - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$)

Utvrđene su statistički značajne razlike u razini zadovoljstva nastavom na daljinu s obzirom na dob i zadovoljstvo poslom. Nastavnici starije dobi imaju statistički značajno negativnije stavove, odnosno manje zadovoljstvo nastavom na daljinu u usporedbi s mlađim kolegicama i kolegama. Također, ispitanici koji imaju niže zadovoljstvo poslom imaju i statistički značajno višu razinu negativnih stavova spram nastave na daljinu. Razlike u zadovoljstvu, odnosno stavovima o nastavi na daljinu u odnosu na ostale sociodemografske karakteristike nisu se pokazale statistički značajnom. (Tablica 8).

5.6. POVEZANOST STAVOVA O NASTAVI NA DALJINU I PROFESIONALNOG SAGORIJEVANJA NASTAVNIKA

5.6.1. Povezanost ukupnog rezultata i pripadajućih subskala Skale sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike s rezultatima upitnika zadovoljstva nastavom na daljinu

Tablica 9. Koeficijenti korelacije između subskala i ukupnog rezultata na Skali sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike i pojedinih čestica i ukupnog rezultata upitnika stavova o nastavi na daljinu (N=74).

	Nedostatak admin.Potp ore	Nezadovoljstvo odabranim zanimanjem	Neefikasno suočavanje sa stresorima na poslu	Negativni stavovi prema učenicima	Ukupno
	r_s	r_s	r_s	r_s	r_s
Zadovoljan/na sam kako izvodim nastavu na daljinu	-0,34**	-0,47**	-0,43**	-0,41**	-0,46**
Učenici se dobro snalaze u nastavi na daljinu	-0,34**	-0,34**	-0,35**	-0,34**	-0,38**
Oprema kojom raspoložem za izvođenje nastave na daljinu je adekvatna	-0,41**	-0,39**	-0,45**	-0,42**	-0,47**
Potpora koju mi omogućuje CARNET i MZO je zadovoljavajuća	-0,37**	-0,38**	-0,34**	-0,35**	-0,40**
Sposoban/na sam, bez ikakve potpore, samostalno izvoditi nastavu na daljinu	-0,23*	-0,41**	-0,40**	-0,37**	-0,37**
Učenici u nastavi na daljinu aktivniji su nego u učionicama u školi	-0,34**	-0,35*	-0,35**	-0,39**	-0,38**

U nastavi na daljinu snašao/la sam se bolje nego što sam očekivao prije početka izvođenja nastave na daljinu	-0,41**	-0,49**	-0,45**	-0,47**	-0,47**
Na planiranje i održavanje nastave na daljinu utrošim više vremena nego kod nastave u učionici	-0,37**	-0,38**	-0,34**	-0,40**	-0,41**
Nastava na daljinu zahtjeva dodatno vrijeme za pregledavanje učeničkih uradaka, zadataka i povratnu informaciju u usporedbi s nastavom u učionici	-0,01	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01
Nezadovoljna sam provedbom vrednovanja i ocjenjivanja u nastavi na daljinu	-0,06	-0,01	-0,14		-0,02
Ukupno	-0,37**	-0,48**	-0,51**	-0,49**	-0,50**

r_s –Spearmanov koeficijent korelacije, * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$

Ukupna razina profesionalnog sagorijevanja registrirana na Skali sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike negativno je statistički značajno povezana s razinom zadovoljstva nastavnom na daljinu. Nastavnici koji imaju veću razinu sagorijevanja imaju i negativnije stavove spram nastave na daljinu (Tablica 9).

5.6.2. Povezanost ukupnog rezultata i pripadajućih subskala Opće skale sagorijevanja B s rezultatima upitnika zadovoljstva nastavom na daljinu

Tablica 8. Koeficijenti korelacije između subskala i ukupnog rezultata na općoj skali sagorijevanja i pojedinih čestica i ukupnog rezultata upitnika stavova o nastavi na daljinu (N=74).

	Emocionalna iscrpljenost	Depersonalizacija	Manjak osobnog postignuća	Ukupno
	r_s	r_s	r_s	r_s
Zadovoljan/na sam kako izvodim nastavu na daljinu	-0,42**	-0,39**	-0,39**	-0,46**
Učenici se dobro snalaze u nastavi na daljinu	-0,26*	-0,25*	-0,24*	-0,26*
Oprema kojom raspolazem za izvođenje nastave na daljinu je adekvatna	-0,43**	-0,37**	-0,18	-0,40**
Potpora koju mi omogućuje CARNET i MZO je zadovoljavajuća	-0,34**	-0,41**	-0,13	-0,35**
Sposoban/na sam, bez ikakve potpore, samostalno izvoditi nastavu na daljinu	-0,30*	-0,29*	-0,16	-0,29*
Učenici u nastavi na daljinu aktivniji su nego u učionicama u školi	-0,19	-0,13	-0,07	-0,16
U nastavi na daljinu snašao/la sam se bolje nego što sam očekivao prije početka izvođenja nastave na daljinu	-0,46**	-0,49**	-0,39**	-0,49**
Na planiranje i održavanje nastave na daljinu utrošim	-0,17	-0,08	-0,14	-0,06

više vremena nego kod nastave u učionici				
Nastava na daljinu zahtjeva dodatno vrijeme za pregledavanje učeničkih uradaka, zadataka i povratnu informaciju u usporedbi s nastavom u učionici	-0,05	-0,09	-0,03	-0,04
Nezadovoljna sam provedbom vrednovanja i ocjenjivanja u nastavi na daljinu	-0,17	-0,22	-0,08	-0,04
Ukupno	-0,44**	-0,44**	-0,43**	-0,28*

r_s –Spearmanov koeficijent korelacije, * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$

Ukupna razina profesionalnog sagorijevanja registrirana općom skalom sagorijevanja negativno je, statistički značajno, povezana s razinom zadovoljstva nastavom na daljinu. Nastavnici koji imaju veću razinu sagorijevanja imaju i negativnije stavove spram nastave na daljinu (Tablica 9). Subskala sagorijevanja *Manjak osobnog postignuća* u najmanjoj je mjeri povezana s česticama upitnika zadovoljstva nastavom na daljinu, dok su *Emocionalna iscrpljenost* i *Depersonalizacija* značajno povezane nešto većim brojem čestica navedenog upitnika (Tablica 10).

6. RASPRAVA

Ovo istraživanje obuhvatilo je 74 ispitanika (66 žena, 8 muškaraca) općeobrazovnih i stručnih predmeta Medicinske škole u Rijeci, a provedeno je u anketi koja se sastoji od dva dijela.

U prvom dijelu ankete izneseni su demografski podaci koji se odnose na dob ispitanika, spol ispitanika, duljinu radnog staža u školi, njihovom stupnju obrazovanja te predmetu koji predaju u školi.

U drugom dijelu ovog istraživanja predočena anketa se odnosila na zadovoljstvo nastavnika nastavom na daljinu i njihove stavove prema istom. Anketa je objavljena od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja RH za učitelje, nastavnike i stručne suradnike u školstvu. Na svako pitanje odgovaralo se prema skali Likertovog tipa od 1 do 5 tako da je broj 5 označavao najvišu razinu zadovoljstva. („TeachersBurnout Scale“) autora Seidman i Zager iz 1986.)

Treći dio provedene ankete pokazuje skalu Profesionalnog sagorijevanja koja se sastoji od tri podskale: Emocionalna iscrpljenost, Depersonalizacija i Manjak osobnog postignuća. (Shaufeli, Daamen i VanMierlo iz 1994, a razvijena prema MBI – ES autora Maslach i Jackson iz 1986.)

U 74 ispitanika bilo je 66 žena ili 89% dok je 8 odnosno 11% bilo muškaraca. U dobi od 50 godina i starije bilo je 46% muških, a mlađih od 40 godina bilo je 31% što pokazuje da u prosvjeti radi više žena nego muškaraca. To je realna slika većine škola u Republici Hrvatskoj pa ne čudi što je i ovo istraživanje pokazalo takav odnos među spolovima u Medicinskoj školi u Rijeci. Tako na primjer I. Boljat u svom radu „Motivacija za rad i izgaranje učitelja informatike, tehničke kulture i strukovnih predmeta“ (2020) kroz provedeno istraživanje u osnovnim i srednjim školama na 2890 ispitanika prikazao omjer od 2450 nastavnica i 350 nastavnika. Dakle, prosvjeta je još uvijek „žensko“ zanimanje.

Nadalje, anketa pokazuje da 16 ispitanika ima 5 ili manje godina radnog iskustva u školi što je jedna četvrtina od ukupnog broja ukupno anketiranih nastavnika. Najviše ispitanika, njih 27 ima između 6 i 15 godina radnog iskustva u školi, potom 12 nastavnika ima do 20 godina, a 19 ispitanika ima 26 ili više godina rada u školi. Iz priloženog se može zaključiti da je skoro podjednak broj nastavnika koji su tek na početku svog radnog vijeka u školstvu i onih koji su već dovoljno dugo u nastavničkoj ulozi pa i ne čudi da su im stavovi prema nastavi na daljinu različiti.

Što se tiče podjele ispitanika prema predmetima koje predaju vidljivo je da je veći broj nastavnika predaje stručne predmete (42 nastavnika) dok 32 nastavnika predaju jedan od opće obrazovnih predmeta, ali to je i za očekivati s obzirom da je ovdje riječ o strukovnoj školi.

U školi također radi 88% nastavnika odnosno 65 ispitanika sa visokom stručnom spremom, 18 % ispitanika sa višom stručnom spremom, 8 % ili (9) ispitanika sa magisterijem/doktoratom i samo 4% ispitanika sa srednjom stručnom spremom što se odnosi na nastavnice stručnih predmeta laboratorijskih vježbi kod smjera dentalnih tehničara.

Kada se svemu navedenom pridoda i rezultat ispitanika o zadovoljstvu svojim poslom odnosno radom u školi, vidljivo je da 16 ispitanika (25%) potpuno zadovoljno, 44 ispitanika ili 68,8% su se izjasnila kao uglavnom zadovoljni, a 4 ispitanika (6,3%) su djelomično zadovoljni dok potpuno nezadovoljnih nije bilo. Iz priloženog je vidljivo da je većina nastavnika u školi zadovoljna svojim poslom što daje sliku „dobre vibre“ odnosno pozitivnog radnog okruženja u školi. Na kraju krajeva, tko voli biti u blizini negativnih ljudi koji prigovaraju svemu i svačemu i šire negativizam? Teško je biti u njihovoj blizini, a kamoli surađivati i raditi s njima (što je neminovno u školskom kolektivu), jer takve osobe crpe energiju i negativno utječu na druge što predstavlja dodatnu dozu stresa. O tom piše i V. Kalapoš u svojim postavkama energetske medicine „Reprogramiranje svijesti i neograničena energija“ (2006) u kojima opisuje „zaštitu od energetskih vampira.“ Drugim riječima, za zaštitu osobnog mentalnog zdravlja najbolje je biti u blizini osoba koje su optimistične i pozitivne.

Nadalje, ovo ispitivanje je dalo odgovore o stavovima nastavnika u vezi nastave na daljinu koji jasno pokazuju da su nastavnici podijeljeni u svojim stavovima što i ne iznenađuje, jer pandemija COVID 19 je izazvala kaos u svim aspektima života i „priuštila“ dodatno opterećenje pogotovo u školstvu kreirajući online nastavu. Istraživanje je pokazalo da su nastavnici Medicinske škole u Rijeci više zadovoljni svojim sposobnostima u smislu dobre organizacije nastavnih satova i snalažljivošću sa tehnikom nego provedbom vrednovanja i utrošenog vremena za ovaj oblik nastave. I. Boljat u svom nedavno provedenom ispitivanju na sličnu temu opisuje kakav stav su imali nastavnici odnosno njegovi ispitanici na nastavu na daljinu. Jedna nastavnica je izjavila: „Nikada prije u životu nisam imala osjećaj da radim toliko puno, s tako lošim rezultatima. Smatram da učenici nisu posvećeni nastavnim sadržajima koliko god malo ili puno vremena provodili za računalom u online nastavi.“ Negativan stav prema nastavi na daljinu vidljiv je i u ovom komentaru nastavnika u njegovom ispitivanju: „Online nastava je nužno zlo, morali smo ju proći zbog specifične situacije, no u medijima se o njoj govori (pogotovo od strane ministrice) kao da je revolucionaran oblik nastave koji bi se mogao zadržati jer njemu ništa ne nedostaje.

Ovih par mjeseci online nastave bila je noćna mora, s cjelodnevnim radnim danom od 6 ujutro do 10 navečer, a percepcija javnosti je da smo se ionako doma odmarali. Da se ovakav oblik nastave nastavi, sumnjam da bih ostala u školi jer bez interakcije i komunikacije ovo nije prava škola. „Čitajući ove negativne stavove nastavnika o nastavi na daljinu ne može se čovjek ne prisjetiti osjećaja kada je prvi put spomenuta ideja o nastavi na daljinu koja je izazvala čuđenje i šok o još „malo više stresa“ kojeg „nije bilo dovoljno“ s harajućom pandemijom. Postavljalo se bezbroj pitanja kao „hoću li se uspjeti organizirati, hoću li uspjeti savladati tehniku, hoće li me učenici doživjeti kao u razredu i kako takav rad vrednovati?“ Ili ovaj stav: „Za pandemiju mogu reći: 'Jedva čekam da se vratim u školu', a i neki moji učenici s kojima sam komunicirala o tome!“

Međutim, postoje i pozitivni stavovi o nastavi online u provedenom ispitivanju I. Boljata kao na primjer: „Ne razumijem negativan stav koji se proširio o online nastavi, pa to je odlična stvar, svugdje u svijetu postoji mogućnost za remoteworking i mi trebamo djecu pripremiti za to. Mogao bih ovako do mirovine, da ne moram 'visiti' po sjednicama, vijećima, sastancima, biti stalno okružen bukom, već raditi u pidžami uz kavicu. I najvažnija stvar, nemojmo zaboraviti da nam je online nastava sačuvala plaće. Cijelo vrijeme smo imali podršku i svaka čast na organizaciji u ovako kratkom vremenu.“ Zvuči kao po onoj narodnoj „...da se iz svakog zla izvuče nešto dobro“ pa tako i ovaj stav nastavnika koji u online nastavi vidi prvenstveno svoju dobrobit, jer u ležernom okruženju odrađuje posao bez stresa.

Iako postoje pozitivni i negativni stavovi o nastavi na daljinu, nastavnici Medicinske škole u Rijeci su se dobro snašli u ovoj ulozi što pokazuje prethodno pokazan omjer njihovog zadovoljstva.

Kada se razmišlja o pozivu nastavnika neizostavno je posvetiti pažnju profesionalnom sagorijevanju nastavnika. Poznata uzrečica kaže: „Htio ili ne htio, kad-tad dođe do zasićenja i čovjek poklekne.“ Poznato je da mladi nastavnički kadar ima pregršt ideja kako mijenjati postojeći način poučavanja, koje gradivo sažimati, a koje proširivati, priuštiti svima jednake uvjete u školi, jednosmjenski rad, itd. Međutim, jedno je mašta, a drugo zbilja pa kada se nađu u stvarnom svijetu vrlo brzo svjedoče da je teško nešto mijenjati, a od njih se uvijek očekuje „optimumperformance“ sa vrlo malo podrške i „mjesta za manevriranje.“ Danas nastavnici nisu u „zahvalnoj/zavidnoj poziciji“ (ako su ikad bili) i nisu stariji ljudi uzalud ponavljali da je nastavnički posao „težak i nezahvalan, jer si svima na usluzi i za sve kriv!“ I. Boljat također u svom istraživanju iznosi stav jednog nastavnika o problemu koji je postao još vidljiviji nastavom na daljinu: „Ja imam dojam da smo svima za sve krivi jer su učenici i roditelji dobili

podršku Ministarstva da nas maltretiraju...a da ne govorim o anonimnim prijavama koje su često neutemeljene, ali to nikoga ne sprečava da nam zagorčava život.“

Očito je da su se napretkom društva promijenile i vrijednosti u društvu, pomakle su se granice društvene prihvatljivosti koja je jasno vidljiva u nastavničkoj profesiji.

Prije 40 i više godina bilo je nepojmljivo prigovarati nastavniku, a danas se propituje nastavnikova autonomija u radu, način vrednovanja i štošta. Današnje društvo je kreiralo sliku nastavnika koji svoj posao mora obavljati robotskim sposobnostima i biti u „*standby*“ poziciji. Postavlja se pitanje može li se pojaviti „nuspojava“ nekorektnih odnosa u nastavničkom radu? Može, itekako! Kada nestane ponosa, energije, samopouzdanja, motivacije u svakodnevnici i one u kontinuiranom radu na sebi, onda je došlo do emocionalne iscrpljenosti odnosno depersonalizacije koja je produkt nastavnikovog odnosa sa učenicima i/ili međuljudskih odnosa u školi.

Ovdje se može povući paralela sa radom medicinskih sestara koji je također pomažuća i nadasve plemenita profesija, jer da bi bio medicinska sestra/tehničar moraš imati „ono nešto u sebi“ što te tjera da pomažeš i suosjećaš sa drugima i nepoznatima. Nesebično davanje nije uvijek uzvraćeno niti cijenjeno od onih koji traže previše i nerealno. Svi bi htjeli uvijek vesele i nasmiješene medicinske sestre koje bi titrale oko pacijenta, doktora i ostalog osoblja, a kada im treba podrška da se i njihov glas čuje onda su etiketirane u radnoj okolini koja im stvara nemoguće uvjete za rad i tako profesionalno izgore.

Što se tiče profesionalnog sagorijevanja u Medicinskoj školi u Rijeci, istraživanje je pokazalo da nastavnici doživljavaju profesionalno sagorijevanje vezano za neefikasno suočavanje sa stresorima na poslu kao na primjer negativne stavove prema učenicima. Poznato je da su stavovi formirana mišljenja o nekom ili nečem bez konkretnih činjenica pa se dolazi do pitanja: „Imaju li nastavnici formiran stav o poučavanju određenih skupina učenika bez obzira na okolne čimbenike? Pomalo podsjeća na fenomen *transfera* i *kontratransfera* u medicini pri kojem osobni stavovi remete odnos sestra - bolesnik. Kako god, ovo ispitivanje je pokazalo da nastavnici u Medicinskoj školi u Rijeci imaju umjerenu razinu profesionalnog sagorijevanja. Proizlazi da nastavnici koji imaju niže zadovoljstvo radom imaju i višu razinu sagorijevanja –više muškarci nego žene što je povezano sa intrinzičnim i ekstrinzičnim čimbenicima, a jedan od njih je i motivacija koju osoba pronalazi u samom sebi ili u svom okruženju.

Ako i u ovoj domeni usporedimo rezultate ovog istraživanja sa istraživanjem I. Boljata u kojem žene imaju znatno veću razinu emocionalne iscrpljenosti s obzirom na „pretrpanost poslom u obiteljskom životu“ pokazalo se da nastavnici Medicinske škole u Rijeci imaju višu razinu profesionalnog sagorijevanja od svojih kolegica, ali ta razina je ipak prihvatljiva odnosno nije toliko visoka da utječe na njihov rad u nastavi.

Nastavnici starije životne dobi, muškarci kod kojih je zabilježena razina profesionalnog sagorijevanja imaju negativne stavove prema nastavi na daljinu, ali još uvijek u prihvatljivim okvirima.

Na koncu, u Medicinskoj školi u Rijeci zaposleno je više nastavnica nego nastavnika, prevladava srednja životna dob nastavnika, u većini imaju visoku stručnu spremu, zadovoljni su poslom koji obavljaju i brojčano je više nastavnika stručnih predmeta nego općeobrazovnih što je razumljivo, jer je ovdje riječ o strukovnoj školi.

Što se tiče sagorijevanja na radnom mjestu, ono je zabilježeno kroz neefikasno suočavanje sa stresorima na poslu, a to su manjak administrativne potpore i negativni stavovi prema učenicima koji su na umjerenom razini.

7. ZAKLJUČAK

Potvrđuje se H1: Nastavnici imaju negativne stavove o nastavi na daljinu

Potvrđuje se H2: Nastavnici koji imaju veće profesionalno sagorijevanje iskazuju veće nezadovoljstvo nastavom na daljinu

Potvrđuje se H3: Nastavnici stariji od 45 godina imaju negativan stav o nastavi na daljinu i veću razinu profesionalnog sagorijevanja

Potvrđuje se H4: Nastavnici koji rade više od 15 godina u školstvu imaju negativan stav o nastavi na daljinu i veću razinu profesionalnog sagorijevanja

Potvrđuje se H5: Nastavnici stručnih predmeta imaju lošiji stav i veću razinu sagorijevanja od nastavnika općeobrazovnih predmeta

8. LITERATURA

Reference za korištene upitnike

1. Upitnik o izvodenju nastave na daljinu za učitelje, nastavnike i stručne suradnike - srpanj 2020..pdf [Internet]. [cited 2021 May 24]. Available from: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NastavaNaDaljinu/Upitnik%20o%20izvodenju%20nastave%20na%20daljinu%20za%20učitelje,%20nastavnike%20i%20stručne%20suradnike%20-%20srpanj%202020..pdf>
2. Seidman SA, Zager J. The Teacher Burnout Scale. Educ Res Q. 1986;
3. Maslach C, Jackson SE, Leiter MP, Schaufeli WB, Schwab RL. Maslach burnout inventory. Vol. 21. Consulting psychologists press Palo Alto, CA; 1986.
4. Domović V, Martinko J, Jurčec L. Čimbenici učiteljskog sagorijevanja na poslu. Napred Časopis Za Interdiscip Istraživanja U Odgoju Obraz. 2010;151(3-4):350-9.

(1)Samolec M., Železnik D. Sindrom izgaranja medicinskih sestara/tehničara u radu s infektivnim bolesnicima. SG/NJ 2018; 23:5-10

(2)Marlais M., Hudorović N. Stres uzrokovan radnim okruženjem medicinskih sestara/tehničara u Općoj bolnici Dubrovnik. SG/NJ 2015; 20: 72-74

(3)Hudek-Knežević, J., Kardum, I. (2006.): Stres i tjelesno zdravlje. Naklada Slap, Jastrebarsko

(4)Havelka, M. (2002.): Zdravstvena psihologija. Naklada Slap, Jastrebarsko

(5)Rijavec, M. (1995.): Uspješan menadžer. MEP Consult, Zagreb

(6)Kosić, R. (2012.): Zdravstvena njega psihijatrijskih bolesnika. Medicinski fakultet u Rijeci, Rijeka

(7)Matijević, K. Zadovoljstvo poslom, doživljaj smislenosti posla i socijalna podrška kod logopeda u Hrvatskoj. Logopedija, 10, 1, 2020, 7-14Ekić S. Profesionalni stres kod medicinskih sestara i tehničara. JAHS. 2016; 2(1): 39-46

(8)Mihaliček, S. Zadovoljstvo i sreća učitelja. Napredak 152 (3 - 4) 389 - 402 (2011)

(9)Kalauz, S. (2015.): Organizacija i upravljanje u području zdravstvene njege. Medicinska naklada, Zagreb

(10)Ajduković, D., Ajduković, M. (ur.) (1996.): Pomoć i samopomoć u skrbi za mentalno zdravlje pomagača. Društvo za psihološku pomoć, Zagreb

(11)Bahtijarević-Šiber, F. (1999.): Menadžment ljudskih potencijala. Golden marketing, Zagreb

- (12) Martinko, J. Profesionalno sagorijevanje na poslu nastavnika u obrazovanju odraslih. *Andragoški glasnik*: Vol. 14, br. 2, 2010, str. 99-110
- (13) Fučkar, G. (1992.): *Proces zdravstvene njege*. A. G. Matoš, Zagreb
- (14) Humphreys, T. (2002.): *Moć negativnog mišljenja*. Mozaik knjiga, Zagreb
- (15) Nietzel, M. i sur. (2001.): *Uvod u kliničku psihologiju*. Naklada Slap, Jastrebarsko
- (16) Van Lancker, W. i Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, 5(5), e243-e244
- (17) Azevedo, J. P., Hasan, A., Goldemberg, D., Iqbal, S. A. i Geven, K. (2020). Simulating the potential impact of COVID-19 school closures on schooling and learning outcomes: A set of global estimates
- (18) Roje Đapić, M., Buljan Flander, G. i Prijatelj, K. (2020). Children Behind Closed Doors Due to COVID-19 Isolation: Abuse, Neglect and Domestic Violence. *Archives of Psychiatry Research: An International of Psychiatry and Related Sciences*, 56(2), 181-192
- (19) Rundle, A. G., Park, Y., Herbstman, J. B., Kinsey, E. W. i Wang, Y. C. (2020). COVID-19– Related School Closings and Risk of Weight Gain Among Children. *Obesity*
- (20) Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (2020.). *Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanima s bolesti COVID-19*, Zagreb
- (21) Babić, N. i Irović, S. (2011). *ICT and the new culture of learning/teaching*. Otkrytoe obrazovanie: opyt, problemy, perspektivy, Materialy VI vserossiiskoi nauchno-prakticheskoi konferencii s mehdunarodnym uchastiem U N. I. Pak, P. S. Lomasko i T. A. Stepanova (Ur.). Krasnojarsk: Krasnojarski gosudarstvennyi pedagogicheski universitet im. V. P. Astafjeva, 9 – 13
- (22) Bognar, B. (2016). Theoretical backgrounds of e-learning. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18(1), 225-256
- (23) Gilakjani, A. P. (2013). Factors Contributing to Teachers' Use of Computer Technology in the Classroom. *Universal Journal of Educational Research*, 1(3), 262-267
- (24) Assunção Flores, M. i Gago, M. (2020). Teacher education in times of COVID-19 Pandemic in Portugal: national, institutional and pedagogical responses. *Journal Of Education for Teaching*, 1-10
- (25) Garbe, A., Ogurlu, U., Logan, N. i Cook, P. (2020). Parents' Experiences with Remote Education during COVID-19 School Closures. *American Journal Of Qualitative Research*, 4(3), 45-65

(26)Jakšić,M.,(2014.): Sindrom izgaranja na radnom mjestu (burnout sindrom).Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu.Đakovo., Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku.Osijek.

(27)Boljat,I. (2020). Motivacija za rad i izgaranje učitelja informatike, tehničke kulture i strukovnih predmeta, Politehnika: Časopis za tehnički odgoj i obrazovanje, Volumen 4, Broj 2 (2020)

9. PRILOZI

9.1. ANKETA

Poštovani,

molim Vas da ispunite ovu anonimnu anketu. Prosječno vrijeme potrebno za ispuniti anketu je 10 minuta.

Anketa se sastoji od **Skale sagorijevanja na poslu za učitelje i nastavnike** (Teachers Burnout Scale, Seidman i Zager, 1986.), **Skale profesionalnog sagorijevanja** (MBI-NL-ES, Schaufeli, Daamen i Van Mi-erlo, 1994., razvijena prema MBI – ES, Maslach i Jackson, 1986.) i **Upitnika o provedenoj nastavi na daljinu**, a prethodi im **upitnik s demografskim podacima** ispitanika.

Kako je sagorijevanje na poslu sve prisutniji fenomen u nastavničkim zanimanjima, prema nekim istraživanjima veći nego u zdravstvenim zanimanjima, ovim istraživanjem se želi ispitati razina sagorijevanja naših nastavnika.

Upitnik je pisan u ženskom rodu, a odnosi se na oba spola.

Zahvaljujem na sudjelovanju!

Sinttia Kovačević, bacc. med. techn.

DEMOGRAFSKI PODACI

Slijedeće informacije su potrebne za opis uzorka osoba koje su sudjelovale u ovoj anketi.

Molim Vas da zaokružite jedan od ponuđenih odgovora.

1. KOLIKO IMATE GODINA?

2. KOJEG STE SPOLA:

- a) ženski
- b) muški

3. RADNO ISKUSTVO U ŠKOLI?

4. NASTAVNI PREDMET KOJI PREDAJETE:

- a) općeobrazovni
- b) stručni

5. ZADOVOLJSTVO POSLOM:

- a) potpuno sam zadovoljna
- b) uglavnom sam zadovoljna
- c) uglavnom sam nezadovoljna
- d) potpuno sam nezadovoljna

6. STUPANJ OBRAZOVANJA:

- b) SSS
- c) VŠS
- d) VSS
- e) magisterij, doktorat

SKALA SAGORIJEVANJA NA POSLU ZA UČITELJE I NASTAVNIKE

Molim Vas da navedene izjave bodujete na skali Likertovog tipa sa šest stupnjeva: slažem se u potpunosti, djelomično se slažem, malo se slažem, malo se ne slažem, djelomično se ne slažem, ne slažem se u potpunosti.

IZJAVA:	slažem se u potpunosti	djelomično se slažem	malo se slažem	malo se ne slažem	djelomično se ne slažem	ne slažem se u potpunosti
----------------	------------------------	----------------------	----------------	-------------------	-------------------------	---------------------------

<i>SUBSKALA ADMINISTRATIVNA POTPORA:</i>						
Moji nadređeni primjerenom cijene moj rad.						
Kada bih imala problema u razredu, smatram da bi mi ravnatelj stručna služba bili spremni pomoći.						
Smatram da ravnatelj i stručna služba ne cijene moj trud u radu.						
Moji nadređeni više me kritiziraju nego hvale.						
Smatram da mi ravnatelj i stručna služba neće pomoći s poteškoćama u razredu.						
Ravnatelj i stručna služba krive me za razredne probleme.						
<i>SUBSKALA ZADOVOLJSTVO ODABRANIM ZANIMANJEM:</i>						
Veselim se što ću i ubuduće poučavati.						
Drago mi je što sam postala nastavnica.						
Poučavanje me ispunjava više no što sam očekivala.						
Da mogu ponovno birati, odabrala bih ovo zanimanje.						
Veselim se svakom radnom danu.						
<i>SUBSKALA SUOČAVANJE SA STRESORIMA NA POSLU:</i>						
Moje dosadašnje iskustvo u ovom poslu čini me depresivnom.						
Čini mi se da mom radnom danu nema kraja.						
Moje fizičke tegobe vjerojatno su povezane sa stresom na poslu.						
Teško mi se smiriti nakon završetka radnog dana.						
Bolje bih obavljala svoj posao kada se ne bih morala suočavati s tako velikim problemima.						

Stres na mome poslu je veći nego što mogu podnijeti.						
<i>SUBSKALA STAVOVI PREMA UČENICIMA</i>						
Učenici se ponašaju kao razularena gomila.						
Većina mojih učenika su dobra djeca.						
Većina učenika dolazi u školu spremna za učenje.						
Učenici dolaze u školu s negativnim stavovima.						

SKALA PROFESIONALNOG SAGORIJEVANJA

Molim Vas da navedene izjave bodujete na skali Likertovog tipa s pet stupnjeva: nikad, rijetko, ponekad, često uvijek.

IZJAVA:	nikad	rijetko	ponekad	često	uvijek
<i>EMOCIONALNA ISCRPLJENOST</i>					
Osjećam se emocionalno ispijena na poslu.					
Mislim da u svom poslu previše radim.					
Na kraju dana osjećam se iskorišteno.					
Osjećam da sam pregorila od posla.					
Kad se ujutro moram suočiti s još jednim danom, osjećam se umorno.					
Osjećam kao da sam na izmaku snaga.					
Cijeli dan raditi s ljudima, prava mi je muka.					
Moj me posao frustrira.					
<i>DEPERSONALIZACIJA</i>					
Trudim se držati podalje od osobnih problema svojih učenika.					

Na poslu me opterećuju problemima s kojima ne želim imati veze.					
U stvari me ne zanima što se događa mojim učenicima.					
Osjećam da me neki moji učenici krive za neke svoje probleme.					
Brinem se da zbog ovog posla postajem sve tvrđa, hladnija.					
Otkad sam na ovom poslu, postala sam bešćutna prema drugim ljudima.					
Osjećam da se ponekad prema njima odnosim kao prema predmetima.					
<i>OSOBNOSTIGNUĆE</i>					
Lako mogu napraviti opuštenu atmosferu sa svojim učenicima.					
Osjećam da svojim radom pozitivno utječem na živote drugih.					
Efikasno rješavam probleme svojih učenika.					
Lako mogu shvatiti kako se osjećaju učenici u vezi s učenjem.					
U ovom sam poslu postigla mnogo vrijednih stvari.					
Nakon rada sa svojim učenicima, osjećam se ushićeno.					
Mirno se nosim s emocionalnim problemima.					

UPITNIK O PROVEDENOJ NASTAVI NA DALJINU

Molim Vas da navedene izjave bodujete na skali Likertovog tipa sa šest stupnjeva: - u potpunosti se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem niti ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slaže

IZJAVA:	U potpunosti se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
Zadovoljan/na sam kako izvodim nastavu na daljinu.					
Učenici se dobro snalaze u nastavi na daljinu.					
Oprema kojom raspolazem za izvođenje nastave na daljinu je adekvatna.					
Potpora koju mi omogućuje CARNET i MZO je zadovoljavajuća.					
Sposoban/na sam, bez ikakve potpore, samostalno izvoditi nastavu na daljinu.					
Učenici u nastavi na daljinu aktivniji su nego u učionicama u školi.					
U nastavi na daljinu snašao/la sam se bolje nego što sam očekivao prije početka izvođenja nastave na daljinu.					
Na planiranje i održavanje nastave na daljinu utrošim više vremena nego kod nastave u učionici.					
Nastava na daljinu zahtjeva dodatno vrijeme za pregledavanje učeničkih uradaka, zadataka i povratnu informaciju u usporedbi s nastavom u učionici.					
Nezadovoljna sam provedbom vrednovanja i ocjenjivanja u nastavi na daljinu.					

9.2. ŽIVOTOPIS

Sinttia Kovačević, rođena 29.10.1972. godine u Rijeci. Osnovnu školu pohađala sam u rodnom gradu, gdje sam stekla i srednje školsko obrazovanje u CUO za kadrove u zdravstvu „Mirko Lenac“, sa završetkom 1991. godine. Od 1992. godine zaposlena na Klinici za pedijatriju, KBC Rijeka, gdje sam radila 25 godina. Od 2014. godine radim u Medicinskoj školi u Rijeci.

Diplomski stručni studij sestrinstvo – zaštita i promicanje mentalnog zdravlja upisala sam 2019. godine. Nakon svih položenih ispita, 2021. godine uspješno završavam studij.

Izvešće o provedenoj provjeri izvornosti studentskog rada

Opći podatci o studentu:

Sastavnica	FAKULTET ZDRAVSTVENIH STUDIJA
Studij	DIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVO U ZAŠTITI MENTALNOG ZDRAVLJA
Vrsta studentskog rada	DIPLOMSKI RAD
Ime i prezime studenta	SINTTIA KOVAČEVIĆ
JMBAG	

Podatci o radu studenta:

Naslov rada	Doživljaj i stavovi nastavnika Medicinske škole u Rijeci prema nastavi na daljinu
Ime i prezime mentora	SAŠA ULJANČIĆ
Datum zadavanja rada	01.11.2020.
Datum predaje rada	30.6.2021.
Identifikacijski br. podneska	1614125513
Datum provjere rada	30.6.2021.
Ime datoteke	Doživljaj i stavovi nastavnika Medicinske škole u Rijeci prema nastavi na daljinu
Veličina datoteke	175K
Broj znakova	66916
Broj riječi	11186
Broj stranica	58

Podudarnost studentskog rada:

PODUDARNOST	
Ukupno	13%
Izvori s interneta	
Publikacije	
Studentski radovi	

Izjava mentora o izvornosti studentskog rada

Mišljenje mentora	
Datum izdavanja mišljenja	
Rad zadovoljava uvjete izvornosti	RAD ZADOVOLJAVA UVJETE IZVORNOSTI
Rad ne zadovoljava uvjete izvornosti	☐
Obrazloženje mentora (po potrebi dodati zasebno)	

Datum

Potpis mentora

FZSI

30.6.2021.

UNIRI

Saša Uljančić
